

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIALIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20
korona. Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. ker., Fő-utca 23.
Telefon 93-99. Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911.

Ipari munkások baleseteinek véleményezése 1497-ben.

Irta: Dr. Győry Tibor, egyetemi magántanár.

Annnyira megszoktuk már, hogy az ipari munkások baleseteinek komoly figyelemre méltatását, orvosi véleményezését és a törvény által felállított fórumok előtt való elbírálását s az okozott sérülés anyagi kárterítését a legújabb esztendőök novum-ának tekintsük, hogy csakugyan meglepődést kelthet fel mindnyájunkban Brunschwig XV. századbeli chirurgiájának az a részlete, amely az ipari munkások baleseteit nemcsak szakszerű elbírálás, hanem a legkülönbözőbb vonatkozásaiban való mérlegelés tárgyává teszi.

Meglepetést szerez a jelzett könyvnek szóban forgó szakasza még annak is, aki a régi orvosírók termékeit rendszeresen forgatván, régen leszokott róla, hogy meglepődjék rajta, ha bennük »modern« dolgokat talál s legfeljebb azon csodálkozik, ha mi mindent nevez büszkén »újnak« a mai orvosi irodalom, ami századok, vagy ha például a Bassini-féle műtetre gondolunk, közel 2000 év előtt már ismeretes volt.

Van azonban egy másik nézőpont: a kulturtörténeti. Ha ennek a magaslatáról nézzük a Brunschwig-féle baleseti véleményezést, a meglepődés mindjárt teret enged a megértésnek. Mert ahol a munkásság speciális életigényeit egy ennyire gondosan szolgáló orvosi munka jelenik meg, ott és abban a korban egy okvetlenül számottevő és sajátos életviszonyaik iránt messzemenő tekinteteket felkölteni képes munkásosztálynak kellett léteznie. A mi szóban forgó orvosi dokumentumunk méltán kvalifikálódik tehát a középkorvégi munkásviszonyok fejlettségének fokmérőjévé, amely egyúttal azt is demonstrálja előttünk, hogy mennyire előrehaladottnak és differenciálódottnak kellett lennie magának az ipari munkának is, amikor annak speciális veszélyeiről, a balesetekről, már az első német sebészeti könyv és pedig szükségképp az idők hosszabb folyásán át leszűrődött tapasztalatok alapján emlékezik meg. Teljesen egybehangzik ez a közismert történeti tényekkel, amelyek szerint Németország gazdasági élete a középkor végén korántsem annyira a földművelés, mint éppen az ipari munka terén való nagy haladásának köszönhetette hatalmas fellendülését. Tudjuk, hogy voltak egyes iparágak, amelyek ebben a korban érték el főkéleteségüknek azt a fokát, amelyet később elvesztvén, azt soha többé el nem

érték. Az arany-, ezüst-, vörös- és sárgaréz művesség, a fa- és a kőfaragás ezen korbéli termékeiről nem kevesebb joggal emlékezik meg a művészetek története, mint a kézi iparé. De nemcsak ez tudott felemelkedni a művészet magaslatáig, hanem a művészeknek is egész csoportja az ipari munkások sorából került ki. És éppen Németország, Brunshwig-nak és könyvének hazája az, amely annyira kiválik e téren. A franciák »la patrie des machines«-nek nevezték s a német elméről azt tartották, hogy »aussi inventif que patient et labourieux«. Szerzőnk kortársa, az ulmi Fabri Félix ezt írja 1484-ben: «Wenn Jemand ein vortreffliches Werk in Erz, Stein oder Holz geliefert haben will, so übergibt er es einem Deutschen. Ich habe deutsche Goldschmiede, Juweliere, Steinmetzen und Wagner unter den Saracenen Wunderdinge machen sehen, sie übertrafen die Griechen und die Italiener an Kunst. Noch im vergangenen Jahre bediente sich ein Sultan von Ägypten des Rates, des Kunstfleisses und der Arbeit eines Deutschen, als er den Hafen von Alexandria mit einer Mauer umgab, die vom ganzen Morgenlande angestaunt wird. . . . Die Venediger haben bei den Staatsbacköfen . . . nur deutsche Bäcker . . . »¹⁾

Ezen virágzó ipari viszonyoknak, amelyek Németországot a XV. század végén oly gazdaggá, talán Európa leggazdagabb országává tették, megfelelő volt a munkás helyzete is, anyagilag és erkölcsileg egyaránt. Fáradtságot nem kímélő, ambiciósus, lelkiismeretes munkálkodásának önként értendő jutalma volt az, hogy rendjét az egész város megbecsülte. A munkás jól érezte magát a maga társadalmi helyzetében s belső megelégedése és önzérzete megkímélte attól, hogy az élet rózsásabb viszonyai közt élő egyének iránt irigységet érezzen. Munkája mindenütt a kellő anyagi ellenszolgáltatásban részesült, úgy hogy csakugyan jólétben élhetett s ez módot nyújtott neki a művelődésre és befolyásszerzésre. J. D. Blavaignac írja az 1470—90., tehát éppen a Brunshwig-korabeli évekről, hogy . . . »le travail des ouvriers était bien plus avantageusement rétribué au moyen-âge que de nos jours« (Comtes et dépenses . . . Paris 1858). Vagyonilag jólétüket eléggé jellemzi az a nagyszámú jótékonyági, egyházi és társadalmi alapítvány, amelyet a munkások saját jószántukból tettek, de az is, hogy időközönként oly ruha-fényezésbe estek, hogy birodalmi gyűlések (pld. az 1498. és 1500-iki augsburgi gyűléseknek) tiltólag kellett fellépnie a túlkadás ellen.²⁾

Láthatjuk e pár odavetett ecsetvonásból is, hogy a XV. század végén az ipari munkásosztály helyzete oly előnyös és rendi súlya akkora volt, hogy méltán lépett fel a respektáltatás igényeivel s azokat érvényesíteni tudta az orvosi tudomány vele való érdeklődése terén is. Erre szolgáltatja nekünk a példát Brunshwig chirurgiája is, amelynek a munkásügyi irodalom szempontjából csakugyan elsőrendű jelentőségűnek mondható szakaszát helyénvalónak találtam — magyarra is fordítva — bemutatni, a »Munkásügyi Szemle« nagyrabecsült szerkesztőjének áldozatkészsége pedig érdemesnek találta róla az idemellékelt facsimilét is elkészíttetni.³⁾

Hieronimus Brunshwig sebészete 1497-ben jelent meg először, tehát az ősnymtatványok (incunabulumok) közé tartozik. Címe: »buch der Chirurgia, Hantwirckung der wundtarztny von Hieronimo brunshwig«. Az első kiadás a jelzett év júliusában jelent meg 272 folio lapon Johann Grüninger nyomdájában, Strassburgban. De még ugyanabban az évben Hans Schönsperger augsburgi nyomdájából került ki egy utánnyomás az eredeti kiadás meglehetősen szapora sajtóhibáinak eliminálásával.⁴⁾ 1539-ig összesen öt kiadást ért meg Brunshwig munkája, amely az első német

¹⁾ Joh. Janssen: Die allgemeinen Zustände des deutschen Volkes beim Ausgang des Mittelalters. XVIII. Auflage. Freiburg i. Br., 1897. — 384. lap.

²⁾ Id. mű. 409. lap.

³⁾ A hivatkozott részt X-el jelöltük meg.

⁴⁾ Így pld. az eredeti kiadáson nyomtatási évül 1397 (!) áll.

nyelven nyomtatott sebészeti mű. Csakis egy hasonló tárgyú munka van, amely régibb a Brunshwigénál s ez *Heinrich von Pfolspeundt Bündtertzney* (= *Verbandlehre*) című munkája. Ez azonban kézirat maradt 1874-ig, amikor Haeser és Middeldorpf kiadták.

Brunshwig sebészete — amelyet prof. Klein Münchenben facsimilés kiadásban újra kiadott — úgy kitűnő szövege, miként pompás fametszeteinél fogva a XV. század legértékesebb orvosi könyvei közé tartozik. A 16^r, 16^v és 17^r lapon találjuk meg a bennünket érdeklő részletet, amely magyarul így szól:

Mérlegelned kell gondosan, hogy miféle egyéneket ért a kezek sérülése, mert eszerint kell értékelni a végtagok sérüléseit, használhatatlanságukat; nemkülönben azt, hogy a jobb kéz sérült-e meg vagy a bal? Tudni kell ugyanis, hogy néha nagy tévedések és viszálykodások állanak elő a kezek sérülései miatt és afölött, hogy egy egész végtagról vagy annak csupán egy részéről van-e szó; hogy teljes-e a bénultság avagy csak részleges? hogy sérülése van az illetőnek vagy csak vérömlenye? Ilyenkor szorgosan kell vigyázni, hogy ezt kellőképp felismerd és hogy miként kelljen ítélkezned, amikor erős kétségek állnak elő. Meg kell vizsgálnod, melyik végtag a sérült? Az egész kéz-e vagy pedig a hüvelykujj, vagy a 2. és 3. ujj, vagy a 4. és 5. ujj? Miféle mesterséggel foglalkozik az illető sérült? Jobb karja sérült-e meg vagy a bal? Annakelőtte ép volt-e vagy béna? Igazmondó volt-e az illető vagy hazug vagy éppen csaló? Értened kell hozzá, hogy megállapítsd: sérülés érte-e azt, akinek hiányzik az egész karja vagy pedig oly béna, hogy a vállban nem tudja emelni vagy mozgatni a karját? Vajjon csakugyan megsérült-e a könyöke annak, aki nem akarja sem hajlítani, sem kinyújtani, sem mozgatni a karját? Vagy, hogy megsérült-e valakinek a könyökizülete, ha a kezét és az ujjait sem használni, sem mozgatni, sem gyakorolni nem akarja? Megsérültek-e csakugyan a kéz és az ujjak, ha bénának mutatkoznak s az illető vonakodik az ujjait, vagy egyeseket közülök, a hüvelykujjat, a 2. és 3. meg a 4. és 5. ujjat feszíteni, hajlítani vagy gyakorolni? Arra is terjeszd ki a figyelmedet miféle mesterséget vagy ipart űz az illető s hogy ehhez az egész karjára van-e nélkülözhetetlen szüksége vagy csak a könyökére, vagy a kéztőizületére? Melyek a nélkülözhetetlen ujjai: a hüvelyk, a 2. és 3., vagy a 4. és 5. ujj? Foglalkozását mind a két kezével végzi-e, vagy csak az egyikkel? Balog-e vagy jobb kezes? Durva mesterséget űzött és űz-e, vagy pedig finomat? Durvák vagy finomak az illető végtagjai? Annakelőtte épek, bénák, görbék vagy erőteljesek voltak-e ezek? Ezt megállapíthatni a test másik felének megfelelő részén, vagyis a meg nem sérült másik karon vagy kezen. E tekintetben gondos körültekintést igényel annak a megismerése, mi az ép vagy hibás, mi a hiányos vagy a nem teljesen hibás végtag? Épigy meg kell különböztetned a teljes bénultságot, a félig bénultságot és a vérömlenyt.

A kovács, a bognár, az ács, kik nehéz kalapáccsal és számmokkal dolgoznak és mindazok, akik egész karjukkal dolgoznak, válluk mozgékonyására vannak utalva; ezért ha a vállizületük sérül meg, ez számukra teljes tehetetlenséget és karjuk elvesztését jelenti. A szabó, szücs, cipész, erszénycsináló és a hozzájuk hasonló foglalkozásúaknak, akik munkájukat jóformán a könyökükkel végzik, ennek a mozgására, hajlítására és nyújtására van szükségük s ha az sérül meg, az az ő számukra teljes tehetetlenséget és karjuk elvesztését jelenti. Abban nagyon hasonló egymáshoz minden mesterség, hogy amennyiben a kéztő vagy az ujjizületek sérülnek meg s az illetők nem képesek az ujjukat mozgatni, feszíteni vagy hajlítani, úgy ez jelenti

számukra a teljes tehetetlenséget és karjuk elvesztét. De azért mégis csak máskép áll a dolog, ha egy kereskedő sérül meg, vagy egy futár, egy kocsis vagy egy pincemester, mert ezek nem az egész mesterségüket végzik a kezükkel. Ezeket a sérülés bénítja ugyan, de a sérülés nem jelenti egy egész végtag elvesztét. A szabó és posztónyíróknak, selyemszövő és aranyművesnek s a velük hasonló foglalkozásúaknak a 2. és 3. ujra van szükségük; ha ezeket éri sérülés, úgy ez teljes bénultságot és veszteséget jelent számukra. Egy pénzkezelő azonban vagy egy felvigyázó, akik pénzolvasással foglalkoznak, egy arató földműves és az efféle foglalkozásúak bénultak lesznek s végtagjuktól foszthatnak meg, ha a 4. és 5. ujjuk sérül meg. Épúgy, ha egy posztó-, len-, vagy selyemszövőnek a balkarja sérül meg, ez nekik époly fokú tehetetlenséget okoz, mint másoknak a jobb kar sérülése, mivel kézi munkájukat mind a két kéz csuklójával egyaránt végzik. Figyeld meg, miféle kézművességet vagy foglalkozást űz az illető? Durva vagy nyers munkát végez vagy végzett-e? Figyeld meg, miért akad annyi ember, aki ha megsérül, elnyomorodott és félig béna lesz? Szemügyre kell éppen ezen okból vened a megfelelő másik, egészséges végtagot; azt hihetné ugyanis az ember, hogy a bénulás vagy elnyomorodás a sérüléstől származik, holott az vagy természettől fogva vagy a foglalkozás következtében már megvolt; ezzel csalják meg azt, akinek az ilyen sérüléseket és bénulásokat felismerni és értékelnie kell.

Meg kell figyelned, vajjon a illető testrészt nem érte-e már régebben sérülés, hogy tehát ép volt-e vagy sem? Nézzed, hogy ki-ki hogyan bánik az igazsággal? Mert elég embert láttam, aki azt állította, hogy az ujjai el vannak nyomorodva és bénultak és hogy sem behajlítani, sem kinyújtani nem képes őket. És láttam olyanokat, akik azt állították, hogy az ujjaik merevek és ez okból nem bírják hajlítani, hogy ilyformán nagyfokú sérülést és használati képtelenséget sikerüljön elismertetniök s ezért az, aki a sérülés okozója volt, annál nagyobb pénzösszegben, kártérítésben és ellátásban részesítse őket. Én ha ilyesmit észrevettem, meghagytam a másik félnek, egyezzek ki az illetővel békességesen, mielőtt a végtag használhatatlansága megállapítást nyerne vagy ítéletileg kimondatnék. Az egyezkedés megtörtént. Nehány nap múlva megtekintettem a sérülést, de már akkor ép és hajlékony volt az illető, holott azonközben nem is részesült gyógyításban. Ezért az a tanácsom, hogy az efféle gyanus egyén összes sérülései megvizsgálatván, köteleztessék megesküdni az istenre és a szentekre, hogy az igazságot fogja feleletül adni a feltett kérdésekre és arra, hogy vajjon azelőtt ép vagy nyomorék volt-e? valamint arra is, hogy nem fog semmiféle bénaságot színlelni. Ha azonban világosan meglátszanék rajta, hogy az esküjében sem lehet bízni, akkor az ellenfelét illesse meg a jog a vele való előzetes ki egyezésre, valamint az esküre: ilyenkor arra add le a véleményedet, hogy sérülésnek vagy vérömlenynek minősítették-e a baj. Ezzel az ellenkező esetben könnyen megeshető megtévesztések és egyenetlenségeknek el lehet vágni az útját.

* * *

Aki figyelemmel olvasta el az itt közölteket és olvasni tud a sorok közt is, nyilvánvaló illusztrációját fogja bennük látni a munkásviszonyok már vázolt előrehaladottságának, amikor már jól ismerik az ipari munkás keresetképességét veszélyeztető és megbénító eröművi agenseket, hatásukat, azok következményeit, a munkás elnyomorodása iránt való felelősséget, a kártérítés érvényesítésének jogát és ismerik a kinövéseket és vissza-

éléseket is, az állapotok fejlettségének e nem kívánatos, de elmaradhatlan jeleit. Mert Brunschwig megemlékezik a szimulálókról, az aggraválókról és a kimondott csalókról, akik mindent elkövetnek, ha kell meg is esküsznek a jogtalan kártérítés reményének fejében, holott csak «vérömlenyük» volt és nem »sérülésük.« Brunschwig nomenclaturája szerint ugyanis a vérömleny a sérülésnek ellentéte abban a tekintetben, hogy a sérülés a fizikális következményekkel járó, maradó nyomokat hagyó, valódi sérülést jelent, míg a vérömleny alatt a felszívódó, tehát residuumok nélkül gyógyuló sérülést érti. Ezeket a vérömlenyeket kívánták tehát egyes munkások a maguk meg nem engedhető előnyére sérüléseknek minősíteni. A »járadékvadász« (Rentenjäger) tehát — mint látható — nem a XX. század szülötte, hanem egy tekintélyes ősfá felett rendelkező s a példák folytatóságosságán nevelődött epigon.

Méltán keltheti fel érdeklődésünket az a kérdés is, hogy ezekben az esetekben hol is folyt le a per?

Ha ismerjük a középkori céhek nagy jelentőségét és széles hatáskörét, eleve is úgy sejtjük, és helyesen, hogy a céhek bizonyos bírói jogokkal is fel voltak ruházva. Ezek a céhbeli egyesülések (a mai szakszervezetek ősmintái) ugyanis nemcsak a kereset célja és védelme okából alkottak, hanem »belső egyesülésen« alapuló szervezetek voltak a munkások életének összes közös céljai számára. A céh örködött rajta, hogy minden egyes munkás megkapja a munkájához mért keresetet, és hogy az erősebb el ne nyomja a gyengébbet. A céh gondoskodott a békességről, a jogról, a peres ügyekről, jelesen azokról, amelyek a műhelyen belül, vagy általában a munkások közt keletkeztek; a céh ítélkezett a viszályok fölött és főbenjáró vétségekben is. A bíróság a céhek tagjaiból került ki; a tárgyalás és ítélkezés szóbeli, nyilvános és ingyenes volt s a templomokban, temetőben, vagy a szabad ég alatt folyt le. A büntetés pénz, vagy értékbírságban, a céhből való időleges, vagy végleges kirekesztésből állott s az utóbbi esetben az iparendély megvonásával is járt. A végleges kirekesztés után természetesen a rendes bíróság ítélkezett a bűnösök felett. Amíg azonban még nem szűntek meg a céhek tagjai lenni, mindaddig ügyeiket nem viheték a nyilvános bíróság elé, hacsak nem felebbezés végett.¹⁾

Hogy a per tárgyát képező testi kár felbecsülésében mily tisztult és előrehaladt nézetek jártak, arról Brunschwig munkájából meggyőződhetünk. De különös figyelmet érdemelnek Brunschwig értékelései az ujjak baleseteiben. Ő ugyanis nem tesz különbséget a 2-ik és 3-ik ujj fontossága közt, valamint a 4-ik és 5-ik ujjé közt.

A német baleseti törvény 1884-ben s a magyar 1907-ben még különbözőképp értékeli a két-két ujj jelentőségét a munka szempontjából s ezért elnyomorodásukat, vagy elvesztüket különböző százalékos járadékkal kárpótolja. Ma azonban mindinkább előtérbe nyomúl a baleseti szakértőknek az a felfogása, amely a 2-ik és 3-ik, valamint a 4-ik és 5-ik ujjat aequivalens értékűnek, baleseteik szempontjából is egyforma jelentőségűnek tartja. Szóval közeledünk a XV. századbeli derék sebész felfogásához, ha még nem is értük el.

Mielőtt azonban lezárnánk szemlélődéseinket, álljunk meg még egy pillanatra! Nagyon divatosá vált már, hogy történelmileg semmiképp sem iskolázott egyének a középkor jellemzésére mást sem tudnak, sőt mást sem kívánnak mondani, mint fölényes gesztussal annyit, hogy az nagyon sötét volt. Az, hogy a középkor másfél évezrede, amely a tudományok terén csakugyan kevés újat produkált, az ó-kor kulturáját a renaissance idejéig mégis csak úgy konzerválta, hogy az a XVI. század korszellemének meleg lehelletére új és tartós életre tudott kelni, az talán csak a hozzáértők előtt érdem. A munkásbaleseteknek az a gondos latolgatása azonban, amelyre mint saját magának vindikált vívmányára éppen a jelenkorunk oly büszke, bizonyára szélesebb köröket is meggyőz arról, hogy az a sötétnek kikiáltott középkor még sem volt oly sötét.

¹⁾ Id. mű. 396. lap.

rüg erlicher glieder. ist sie aber durch die Bein / so ist es ein grosse wünd dar zu ein houp gelid v. floren. Ist aber die wund inwenig vberzwerch dar nach sie tief ist dar nach ist die wünd Ist sie aber v. wenig od inwenig de langē weg gātz durch die hant das ist ein kleine wund vnd kein lemūg nach verlicrung d glieder ob der cy rurgicus gūt ist. Geschicht ein v. wū dung durch die finger vberzwerch der rechte hat der zweiē fōrdersten finger od des dūmē / sint sie durch das ist ein grosse wund. dar zu v. ein glied. Ist es aber an der lincken hant / so ist es ei grosse wū. der zu lemung. Ist es aber an der rechten hat die zwē hindersten finger. so ist es ein wū. v. v. v. ein klein glied

✕ Du solt auch mercken mit flis. an was personen solich wundē der hēd sint. Darnach sollent die wunden lemūg v. glieder geschetzt werden vnd ob es sy an der rechte oder lincken hant. Du solt auch wissen dar zu zuten grosse irrūg v. zwitrecti keit vff erstatt in den wunden der hēd / ob es v. ein ganz gelid oder ein teil eines glides sy. oder ein ware leme / oder ein halbe leme. Oder ob es ein wund sy oder plüt runß / da müstu gar subtilichen vff mercken habē wie du das erkennē vnd vrtel len solt / wann grosser zwifel da ist. Du müst ansehen was glides da wunt sy. ob es v. die ganze hant oder v. den dūmen / oder die zwē fōrderstenn / oder hindersten finger sindt. Oder was hantwercks d kan der der do gewunt ist / Oder ob es an der rechten oder lincken hant sy. Ob er auch vor gerad oder lam sy

gewesen / ob er warhafftig oder lüg enhafftig / oder ein betriger ist. Sz soltu also v. stan ob einer v. wūt ist / v. der ganz arm abgehauwen od lam wer / das er in der achselen nit vffgehaben oder bewegen möcht. oder do eyner in den elenbogē v. wūt ist / v. in nit gebiegē strecken nach Bewegē mag. Od do einē dz gleich zwischē dem arm v. der hēnd ver wunt ist. das er die hant v. dar zu die finger nit gebrochen noch bewe wen noch geiübē mag. oder do einer in das Bret der hēnd od finger wūt würd / das ein die finger ein teil od alle mit ei ander / oder der dūm. die fōrderstē od die hinderstē lam wür den v. sie nit gestrecken oder gebie gen oder geüben möcht. Du solt auch mercken w. hantwercks oder gewerbes er ist. Ob er des ganzenn arms / oder des elenbogē / oder des gleiches by der hēnd noturfig sy. D der ob er des dūmens / der fōrderstē oder hindersten finger noturfftig sy ob er sin hantwerck mit beide oder einer hant triben mög / v. ob einer liny od rechts sy V. ob er ein grob oder subtilig hatwerck tryb oder ge tribē hat / ob er grob oder subtilige gelider hab. Oder ob er vor gerad o der lam. krum. oder stareke gelider hab. Sz soltu ebē erkennē an dem wider teil. dz ist der ander arm oder hat / dar an er nit wūt ist. In diser sachen soltu flissige vffmerckūg ha ben zu erkennē w. ein gātz oder not turfft gelid sy. oder ein halb gelid od nit gātz notturfft ist Des gleich en ein ganze lemunge. od ein halbe lemung. od ob es ein plüt runß sy. Wan war v. ein schmidt wagner

zimer mā vñnd was mit dē swerē
hamer / oder weich ge zeng arbert.
vñ der gleiche die do mit dem gan-
zen arm arbeitē sint naturfrig der
achseln bewegūg vñ des obersten
gleichs wo das vñert würt. Das ist
den selbigen ein grosse leinūg vñ Be-
roubung eins glides. Ein schmider
kürfner schūmacher vñnd seckler
vñ des gleichen die do vast mit dez
elenbogen arbeiten / sint naturfrig
der bewegūg biegunēg vñ streckung
des elenbogens wo das vñert würt
Ist in ein grosse leinung vñ Berou-
bung des selbigē gelides. Des sel-
bigen gleichen gar nah alle hant-
werck wan die wūt werdē in das ge-
liche der hend vñnd finger wann
sie die nit ge vben gestreckenn noch
gebiegen mügen / ist in ein grosse le-
mūg vñ Beroubūg des gelids doch
so ist ein vñdersheit dar zwischent
Als so ein kouffman wūt würt od
ein kouffer oder roller od koch oder
keller / der sin ganze hantierūg nit
mit der ganzen hend tribet. Das ist
ein leinūg aber nit ein grosse Berou-
būg eins gelids. Ein smider scherer
siden sticker golt smide vñ des geli-
chen die Bucher die sö: dern finger
so die vñunt werdē Ist in ein gros-
se leinūg vñ Beroubūg des gelids.
Aber ein wesler oder schaffner der
mit gelt vñ gat zu zelen / oder ey-
n swman d dz getreit seyen solle. vñ
des gleichen. Ob in die zwē minsten
finger vñunt werdē. Ist in ein le-
mūg vñ Beroubūg des selbē gelids
Des gleichen ein wülkē oder linen
weber / ein sidenstickler. wā inen die
linck hant vñunt würt. so ist es in
als ein grosse leinūg als einē ādern
in die recht hant wā sie tribet ir hant

werck mit beiden hendenn gleich.
Du solt auch merckē w3 hantwerck
od wesen er tribz. ob er groß od rüh
arbeit tūt od gethou hat / wan war
vñ vil d menschē sint die do krūp
oder halber lam sint wan sie wunt
werden / das du all es beschowē solt
an sinem widerteil d gesunde glid
dz mā meint die leinung od krun-
ung vñ der wundē sy dz in vñ na-
turen od siner arbeit halb ist vñnd
würt betrogen der solche wundē le-
mūg gelid erkennē oder scherzen sol
Du solt mercken ob er vor an
dem glid wūt ist gewesen oder nit
ob er gerad sy gewese oder nit. Des
gleichē ob er mit vnwarheit vñ gat
Dan ich hab geschē etwā manchē
der do sprach im werent die finger
krump vñ lā. vñ kunt sie weder bie-
gen noch streckē. Vñ etlich ander
sie werēt in strack vñ kuntē sie nit
gebigen vff dz mā erkennē solt ey-
n große wūden vñ leinūg. Daz in d
selbig der im den schadē tho hat der
ster me gelt vñ büß vñnd besserūg
tho solt. So ich solches mercket ge-
bot ich der wid partygen güttriglich
mit im zu vtrage e d vñ spruch od
vrtail der leinūg od des gelides ge-
schehe. Der vbertrag geschah. In
kürzen tagen besah ich die wundē
aber / do erzeuget er sich ganz gerad
vñ gleichnig sin / dem doch kein ar-
zeny dar zwischen geschach. Dar
vñ ist min rat. das ein sölicher ver-
dachter zu besehen in der wundē
vñ allen wundē / müß swerenn lip-
lich zu got vñnd zu den heiligen die
warheit zu sage was man in frage
würt. Vñ ob er vor gerad oder vn-
gerad gewose ist auch dz er keinlei-
lemit er mit geurde vñ im geseig

werde. Ist er aber leicht an zu sehen das im der ert nit wol zu gettwen ist so gebüt der widerparty mit im vor zu vberkumē vñ dar zu swere vñ dñ vrtel gebē ob mā dz habē wil ob er wūd od plüt rüß ist. Wā grosse irrung vñ zwitrecht eit dar mit nider geleit werden/ die sunst

✕ vff erstöt. Würt aber einer gewürt for in die brüst bis vff dz bein dz ist ein plüt runß ob er ein gürtten ci rurgi. hat. Würt er aber gestochen mit einem kleinē degen by dem linken dütte oder dar zwischē bis hin hinder vnder den linken arm. Das ist ein grosse wūd. ob es nit me dan zwen zwerch finger tieff ist/ we das hertz i der selbē sitē lit. würt er aber schelß obē ab gestochē das ist ein kleine wūd. Würt aber einer schelß vbersich vff gestochē dz ist ei große plüt runß. Würt er aber oben ab i der rechtē sitē gestochē by dē rechtē dütten/ od schlechz insich/ dz ist ein kleine wund. Würt er aber schelß vbersich gestochē zwischē hut vñ fleisch dz ist ei große plüt rüß. ob er ei gürtte wūd arzet hat. Würt ein er gestochē. ij. zwerch finger tieff dz ist von dem hertz grublin/ Vñ ist der mag würt. iij. zwerch finger ab/ wenig des nabelß bis vff dē magē/ dz ist ei kleine wūd. hat er ein gürtte wūd arzet so ist es ei große plüt rüß würt einer gestochē in die linckē sytē abwenig d weiche bis vff die rip dz ist ei große plüt rüß. so d wūd arzet gut ist. Gat es aber zwischē die rip vñ doch nit in die hülle des libes so ist es ei kleine wūd/ ob der arzet gut ist. Gat es aber in die hülle/ so ist er ei große wūd. Würt ein man

gestochē in die linckē siten in wenig der weiche/ dz ist ei große plüt runß ob es nit durch gat vñ der wūd arzet gut ist. Ses gliche in d rechtē siten inwenig der weiche bis vff die bein od hufft dz ist ein große wund. Dā in der rechtē sitē lit die leber vñ die blasz. Würt einer gestochenn. iij. zwerch finger obē vō dez nabel bis vff die macht dz ist ei große wund vñ ist vbel dar vber zu vrtelenn er sy dan vor heil. dan große zwifel dar an lit. Ist es aber slimß vnder/ sich/ dz ist ei kleine wūd. Ist es aber schelß vbersich so ist es ei große plüt runß. Würt ein mā durch stochen od gerat wz das ist dz fundestn i dē fö: dem capital geschriben vō dē zeichē d gesüchheit vñ des todes. würt einer vñ wandt hinden in dem rücke vñ ist die wūd den langē weg/ vñ nit durch bis in die hülle des libes/ dz ist ei große plüt runß/ ist sie aber durch so ist es ei kleine wūd. Ist sie aber vberzwerch durch den rücken vñ ist durch so ist es ein große wūd. würt einer gestochē in den lip. dz ist gar helleckliche zu iudicieren ob es ein tötlliche wūd sy/ oder ob sie große oder klein sy. od ob es ei große od clei plüt runß sy. Es sy dan einer by dē linken arm od dütten in gestochē. oder an der rechten sitē inwenig der weiche als ich vor geseit kon von dē hertzen vñ der blasen Vñ dz hertz grieblin ist des magē munt bis vff den nabel. vñ vō dem nabel bis vff die macht. Sa zwischē lit der magen des grossen vñ kleinē gederms. was do zwischen würt oder gestochē würt. Das sint zu dem merern teil wunde. Doch müstu vffmercküg

B ij

A fiatalok éjjeli munkájának tilalmazása és részükre, valamint a nők részére maximális munkanapnak megállapítása.

Irta: Dr. Heller Farkas.

A nemzetközi munkásvédelemnek, bár elég rövid, története mutatja, hogy az sikerekre csak akkor számíthat, ha a nemzeti munkásvédelem a talajt nemzetközi munkásvédelmi egyezmények számára már kellőképp előkészítette. Következik ez különben a dolgok logikájából is, mert még akkor is, ha bizonyos szociálpolitikai intézkedés több országban már életbe lépett, nem kis nehézségekkel jár az azt még el nem fogadott államokat annak elfogadására rábírní, oly esetben azonban, amidőn valamely szociálpolitikai lépést szélesebb körben az ipari államok saját jószántukból még nem tettek meg és valamely szociálpolitikai elv még csak szórványosan érvényesült a nemzeti törvényhozásokban, teljesen sikertelen volna bármely nemzetközi központnak, vagy esetleg érdekelt államnak a nemzetközi úton való szabályozásra irányuló minden fáradozása. Amidőn 1906-ban az első nemzetközi munkásvédelmi egyezmények létrejöttek, az azokban foglalt intézkedések az ipari államok jelentékeny részében máris érvényben voltak és csak arról volt szó, hogy egynehány erősebben s több, az illető kérdésekben talán már nem is annyira érdekelt, mert iparilag kevésbé fejlett állam is csatlakozzék a versenytársainál már érvényesült állásponthez.

Midőn most újabb nemzetközi egyezményekre van kilátásunk, akkor is, ha azok megvalósíthatósága tekintetében tájékozódni akarunk, első kérdés gyanánt az merül fel, hogy a tervezett intézkedések mily mértékben vannak máris a fontosabb ipari államokban törvénybe iktatva, vagy pedig az életben megvalósítva.

Ha ebből a szempontból vizsgáljuk a szabályozni tervezett első kérdést, a fiatalok éjjeli munkájának az eltiltását, akkor okvetlen azt a benyomást kell, hogy kapjuk, hogy e tekintetben nem lesz túlságosan nehéz az a lépés, amelyet a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete határozataiból kifolyólag az államokat nemzetközi munkásvédelmi tanácsra összehívó svájci szövetség tanács megvalósítani óhajt. Az európai államok közül ugyanis a fiatalok éjjeli munkáját ma már Monaco, Montenegro és Törökország kivételével minden európai állam szabályozta, vagyis tilalmazta bizonyos határok között. Igaz, hogy Spanyolország és Portugália oly alacsony korhatárt szab e tilalom felállításánál, hogy bátran még ezt a két államot is azon államok közé sorolhatjuk, amelyek a fiatalok éjjeli munkáját nem, hanem csupán a gyermekek éjjeli munkáját tilalmazzák; Spanyolországban ugyanis a tilalom csak a 14-ik, Portugáliában pedig éppen csak a 12-ik évig terjed.

Itt azonban inkább csak iparilag kevésbé fejlett, vagy legalább is a nemzetközi versenyben kevésbé szereplő államokról van szó. Míg ezzel szemben azok az államok, amelyek a nemzetközi piac terén igazán hangadók, nagyrészt már is megvalósították a fiatalok éjjeli munkájának a tilalmát. Tilalmazzák nevezetesen az éjjeli munkát a 18-ik életévig: Anglia, Dánia, Finnország, Franciaország, Norvégia, Svájc, Svédország és legújabban, 1912-ik évi törvénye értelmében Görögország is, amelynek magatartása arról tesz tanuságot, hogy a nemzeti törvényhozások ma már nemcsak a nyugati, hanem az eddig a szociálpolitikának kevésbé hozzáférhető keleti államokban is fokozatosan maguktól is elérnek azon ponthez, amidőn éppen iparuk fejlődése érdekében jövőnkük védelmére kelnek.

Ezek az államok tehát egyáltalában nem fognak semmiféle áldozatot hozni a tervbe vett nemzetközi egyezményhez való csatlakozás által és igen csekély lesz az az áldozat is, amelyet másik két ország, nevezetesen Lichtenstein és Németalföld gyárosai hozni fognak, ha kormányaik az egyezményekhez csatlakoznak, mert ez országokban is tiltva van már a fiatalok éjjeli munkája egészen a 17-ik évig. Így tehát a korhatárt csak egy évvel kell felemelni. Némileg másképp áll a dolog Ausztriában, Belgiumban, Luxemburgban, Magyarországon, Németországban és Szerbiában. Itt ma az éjjeli munka csak a 16-ik évig tilalmaztatik és ez országok nagy részében még ezen korhatárig is kevésbé szigorú e tilalom, mint a többi nagyipari államokban. A nemzetközi munkásügyi hivatal e tárgyban készült emlékirata azonban, amelynek összeállítása szolgál elsősorban alapul jelen sorainknak, statisztikai adatok alapján igyekszik megállapítani, hogy a 16—18 évesek az összes munkások 2⁰/₀-át teszik csupán és ennél fogva ott sem túlságosan nagy az áldozat, ahol két évvel kell a korhatárt felemelni.

Nagyobb mérvű belenyúlást az ipari életbe tulajdonképpen a tervezett tilalom csak azokban az államokban jelent, amelyek már a 15-ik évtől kezdve megengedik a munkásoknak éjjel való dolgoztatását. Ebben a helyzetben vannak Bulgária, Olaszország, továbbá Oroszország, amely ezt az intézkedést is csak a textiliparra nézve ismeri, és Románia. Ezek közül azonban ipari szempontból nagyobb súlya csak Olaszországnak van, ahol esetleg a déli égövvel járó korábbi fejlettség tekintetbe vételével hosszabb átmeneti idő volna a tilalom életbelépésére, illetőleg a mai tilalom korhatárának három évvel való felemelésére engedélyezhető.

A tervezett munkásvédelmi egyezmény az éjjeli pihenő maximumát is meg akarja állapítani, és e tekintetben a nők éjjeli munkájáról szóló berni egyezmény mintájára 11 órás pihenőt akar a fiatalok részére is biztosítani. Ez irányban ugyan még kevesebb törvényhozás intézkedett, mint általában az éjjeli munka tilalmának elrendelése tárgyában, mégis itt nagyobb nehézségekről azért nem lehet szó, mert a leglényegesebb lépés magának az éjjeli munkának a tilalmazása, amelyből egy bizonyos éjjeli pihenő önként következik és ennek a nemzetközi munkásügyi hivatal kívánalmához való alkalmazása némi kiterjesztés és törvényben való szabályozás által nagyobb bajjal nem jár. Megvan egyébként már Angliában a 11 órás éjjeli pihenő a fiatalok számára 18 évig és megvan ez már Németalföldön is, ahol guyan csak a 17-ik évig terjed, de természetesen minden fennakadás nélkül a 18-ik évig kiterjeszthető. Dániában, Norvégiában, Svédországban és Svájcban a törvény a 18-ik évig 10 órás éjjeli pihenőt biztosít; itt is tehát nem nagy lépésről van szó akkor, amidőn az egyezmény egy órával hosszabbítaná csak meg a már eddig is biztosított pihenőidőt. Németországban ugyan csak a 16-ik évig terjed a biztosított éjjeli pihenés, ellenben az máris 11 órában van megállapítva és így itt sincs semmi nehézsége a nemzetközi szabályozásnak. Nagyobb lépést kell már tenni Ausztriának, ahol nemcsak a 16—18 éveseket kell azon munkások csoportjába bevenni, amelyek részére a törvény éjjeli pihenést biztosít, hanem a ma 10 órában megállapított éjjeli pihenést is egy órával meg kell toldani. Lichtensteinben 9 órában van a 17-ik évig megállapítva az éjjeli pihenés, úgy, hogy itt egy korosztályt kell a rendelkezés alá bevonni, és a pihenő időt 2 órával kell meghosszabbítani, míg Franciaországban a korhatár a nemzetközi munkásügyi hivatal tervezetének megfelelően van ugyan megállapítva, de három órával kell megtoldani a ma csak 8 órában megállapított éjjeli pihenőt. Luxemburgban és Belgiumban is 3 órát kell a mai 8 órás éjjeli pihenőhöz hozzáadni, és itt ezenkívül még két korosztályra, a 16—18 évesekre is ki kell terjeszteni ezt az intézkedést. Bár Bulgária 12 órás éjjeli pihenőt biztosít a gyermekmunkások részére, itt mégis már nagyobb lépést kell a törvényhozásnak tennie, mert a 15—18

évesekre kell az éjjeli pihenő idejét kiterjeszteni, Románia pedig még a 15-ik év alatt sem éri el a 11 órai éjjeli pihenő megállapítása tekintetében. Legnagyobb áldozatot azonban az olasz gyáripartól kíván ez irányban is a tervezett nemzetközi egyezmény, amennyiben Olaszországban csak 8 órában és csupán a 15-ik életévig van ma az éjjeli pihenő megállapítva és így itt az éjjeli pihenő hossza és a korhatár felemelése tekintetében egyaránt igen jelentékeny változtatásról van szó.

Természetesen sehol sem feltétlen a fiatalok részére az éjjeli munkának az eltöltése. Ezt egyébként még a genfi, illetőleg a luzerni határozatok sem kívánják, amelyek alapján dolgoztattak ki azon elvek, amelyek a nemzetközi tárgyalás anyagát fogják képezni. A vonatkozó határozatok értelmében ugyanis mindenekelőtt kivétel lesz engedhető a tilalom alól vis major esetében, valamint oly iparágakra nézve is, amelyek romlékony anyagokat dolgoznak fel, és így az éjjeli munkát és éjjel a fiatalok munkáját az egész éven keresztül nem nélkülözheti. Ezek természetesen csak időleges az év bizonyos megállapított számú napjára terjedő kivételek lesznek. Már az idényszerű iparágakra vonatkozólag a jelzett határozatok nem tartják indokoltnak, mint ahogy az a nők éjjeli munkájának tilalmazásánál történt, a fiatalok tekintetében is a tilalom alól kivételt engedni, mert voltaképpen az a kivétel, amelyet a vonatkozó berni egyezmény a nőkre nézve megállapít, inkább csak abból az óvatosságból folyt, amely az első nemzetközi egyezménynél indokolt lehetett, tárgyilag azonban kellő alappal nem bír, mert ezeknek az iparágaknak is úgy kell berendezkedniök, hogy nagy munka idején is éjjeli munka segítségül vétele nélkül bonyolítsák le termelésüket. A luzerni határozat értelmében azonban két iparágra vonatkozólag, bár nem egyenlő kiterjedésben, kivételt lehetne engedélyezni a tervezett tilalom alól. Ezek az üvegipar és a nehéz vasipar, főleg a hengerművek. Az elsőre vonatkozólag a tervezett kivétel csak átmeneti volna, amennyiben csak átmeneti intézkedés gyanánt volna a fiatalok éjjel való dolgoztatása megengedve. Itt eredetileg az engedélynek már a 14-ik évtől való megadására gondolt a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete; mielőtt azonban a svájci szövetség tanácsához intézett emlékiratát elküldötte volna, luganoi határozata értelmében a kiküldött szakbizottság tagjait e kérdésre nézve újból megkérdezte; a bizottság azonban tekintettel az időközben az üvegipar technikájában erősen jelentkező átalakulásra, valamint a nemzeti törvényhozásokban ez irányban mutatkozó haladásra, azt az álláspontot foglalta el, hogy ezt az átmeneti intézkedést is olyképp kellene megállapítani, hogy csak a 16-ik évüket betöltött fiatalok legyenek még átmenetileg is az üvegiparban éjjeli munkára alkalmazhatók. Ez alapra helyezkedik a nemzetközi szabályozás tervezete is. A hengerműveket illetőleg méltányolva azt a körülményt, hogy itt a fiatalok éjjeli munkája csakugyan nehezen nélkülözhető, állandó kivételt tervezett már a luzerni határozat oly módon, hogy itt is csak a 16 éven felüliek legyenek az éjjeli munkába bevonhatók.

A törvényhozások jelenlegi állása igen távol van a luzerni határozatok által javasolt állásponttól, és valószínűleg az egyezmény előkészítése tárgyában meginduló tárgyalásoknál a küzdelem súlypontja ezen a téren lesz, igyekeztvén az egyes államok kormányai megvédeni és fenntartani azon kivételeket, amelyeket a fiatalok éjjeli munkájának tilalma tekintetében ma is egyes iparágak élveznek. A kivételek engedélyezésében legmesszebb ma Magyarország, Olaszország, Oroszország és Svédország mennek, amennyiben a folytonos üzemekre vonatkozólag kisebb-nagyobb terjedelemben megengedik a fiatalok éjjeli munkáját. Így tehát az üzemek egész sora van érdekelve ezekben az országokban és a kormányoknak nem lesz könnyű a feladatuk akkor, amidőn a nagyrészt egész indokolatlanul ez irányban elszoktatott iparágak hosszú sorát lesznek kénytelenek

a tervezett tilalom alá vonni, ami újabb tanúsága annak, hogy a szociálpolitika fokozatos megvalósítása mennyivel könnyebb helyzetbe hozza a kormányokat, mint e téren a halogatás politikája, amely, mint a kortól való minden elmaradás, megbosszulja magát, mert azután hirtelen ugrás szerint lépések tételére kényszerít. Egyébként több folytonos üzemre vonatkozólag igaz, hogy csak a 16–18 évesekre nézve Anglia is enged kivételeket az éjjeli munka tilalma alól.

Legnagyobb lesz természetesen a nehézség az üvegipar és a hengerművek tekintetében. Ezek közül az üvegipar mindenfelé kivételt élvez és csak újabban történtek e téren erélyesebb intézkedések, mint amilyen az 1911. évi hollandiai törvény, amely az üvegfúvókban a fiatalok éjjeli munkáját egészen eltiltja. Itt egyébként az üvegipar többi ágaira nézve is érvényben van a 17-ik évig az éjjeli munka tilalma. Norvégiában a 16-ik évig van ez tiltva, úgy, hogy itt sincs nehézség. Már Németország, Ausztria, Anglia, Belgium, Magyarország, Svájc és Svédország a 14-ik évtől kezdve megengedi az üvegyárakban a fiatalok éjjeli dolgoztatását és így itt már érzékenyebben fogják az üvegyárak a nemzetközi egyezmény következményeit megérezni. Franciaországban az egyezmény hatása ez irányban már kevésbé fog érvényesülni, mert bár itt még rövid idővel ezelőtt az üvegfúvás kivételével már a 13-ik évtől kezdve meg volt engedve a fiatalok éjjeli dolgoztatása az üvegyárakban, az 1911. év óta 16-ra, illetőleg 15-re emeltetett a korhatár a palackgyártásban és a táblaüvegyártásnál, 14-re pedig a többi üveghutákban.

A vasiparban Anglia, Ausztria, Belgium és Németország egyaránt a 14-ik évtől kezdve túrik meg a fiatalok éjjeli munkáját, míg Franciaország ezt már a 13-ik évtől kezdve megengedi, úgy, hogy azon kivételtől eltekintve, amely a nemzetközi egyezmények értelmében ez iparágra nézve engedhető lesz, mégis számbavehetően éreztetni fogja hatását e téren az egyezmény. Természetesen, mint folytonos üzem, más államban is élvez a vasipar ezen kivételes helyzetet és ugyancsak közelről érintve lesz a tervezett egyezménytől.

A jelzettekén kívül még egyéb kivételek is vannak a fiatalok éjjeli munkájának tilalma alól. Ilyeneket találunk mindenekelőtt Angliában, Ausztriában, Belgiumban és Franciaországban a papíriparra vonatkozólag, Ausztriában, Belgiumban és Franciaországban a cukoriparban, Angliában a nyomdákra és a csipkeiparra, Belgiumban és Franciaországban a zománc-edénygyártásra és ugyancsak Franciaországban az olajiparra, Belgiumban és Németországban pedig a bányákra nézve. Ezen kivételek tekintetében a teljes megszüntetés álláspontjára helyezkedik a Törvényes Munkásvédelem Nemzetközi Egyesülete vonatkozó határozataiban, abból indulván ki, hogy ezekben az iparágakban a tancél, vagyis a jövő munkásnemzedék nevelése nem teszi szükségessé a fiatalok éjjeli dolgoztatását.

A tervbevetett másik munkásvédelmi egyezmény, amely a nők és fiatalok maximális munkanapjának megállapítására vonatkozik, már némi előmunkálatot talál nemcsak az egyes nemzeti törvényhozásokban, hanem magában a nők éjjeli munkájának tilalmazásáról szóló első berni egyezményben is. Azok az államok ugyanis, amelyek a nők éjjeli munkáját eltiltották, azáltal, hogy részükre 11 órás éjjeli pihenőt biztosítottak, közvetve azok munkaidejét is korlátozták. Közvetlen intézkedést is ez irányban számos nemzeti törvényhozás tartalmaz, amennyiben Anglia, Bulgária, Franciaország, Németalföld, Németország és Románia máris 10 órai maximális munkanapot állapítottak meg a nők és fiatalok részére, sőt ez államok közül a szombat délutáni munkaszünet behozatala által Anglia és Németország heti átlagban a nőkre vonatkozólag még a 10 órán alul maradó munkaidőt szabnak meg. Igaz, hogy ezen államok közül csupán Anglia és Franciaország érik el a 18 éves korhatárt, míg Németalföldön a korhatár

a 17-ik év, Németországban pedig csak a 16-ik év; Bulgáriában és Romániában pedig a védelem csak a 15-ik évig terjed. Így természetesen az utóbbiakban ezen egyezmény is nagyobb nehézségekkel találkozik, mint a nyugateurópai, e téren már némi haladást felmutató államokban. Ausztriában és Svájcban 11 órás maximális munkanap lévén megállapítva, csupán a munkaidőnek egy órával való megrövidítéséről van szó. Belgiumban is inkább csak látszólagos a nehézség. Itt ugyanis a fiatalok részére a törvény 12 órás maximális munkanapot állapít meg, ellenben felhatalmazást ad a kormánynak aziránt, hogy bizonyos iparágakban, amelyekben az indokoltnak látszik, rövidebben is szabja meg a fiatalok munkaidőjét. Ezen felhatalmazás alapján azután egyes iparágakban 8 és 9 órában is igen sokban 10 órában van a maximális munkaidő a fiatalok részére megállapítva, úgy, hogy a 10 órás maximális munkanap elfogadása az ipartól csak szűkebb körben követelne áldozatot.

Csak keveset kellene engednie Dániának, Finnországnak, Luxemburnak, Norvégiának és Svédországnak, hogy a fiatalok részére a 18-ik életévig a maximális munkanap máris meg van állapítva és csak arról van szó, hogy a nők részére is 10 órás maximális munkaidő állapíttassék meg. Különösen Dániában és Luxemburgban e téren alig beszélhetünk nehézségről, minthogy ez államok a nők éjjeli munkájának tilalmáról szóló berni egyezményhez csatlakoztak és így közvetve a nők munkaidőjét máris szabályozták. Némileg fordítva áll a dolog Spanyolországban, ahol a nők részére a 11 órás maximális munkanap máris biztosítva van, ellenben a fiatalok részére maximális munkaidő egységesen megállapítva nincsen, minthogy a törvényhozás itten a fiatalok maximális munkaidője szabályozását a helyi hatóságokra bízta.

A 10 órás maximális munkanap elve megállapításánál nagyobb nehézségek fognak előreláthatólag azon kérdés eldöntése körül felmerülni, a 10 órába beszámíttassanak-e a munkaközi szünetek? Ez irányban igen kívánatos volna nemzetközi megállapodásra jutni és igazán értelme az egyezménynek csakis úgy volna, ha ez a kérdés is egységesen szabályoztatnék, mert különben a 10 óra nem jelent az egyezmény minden államában azonos munkaidőt. A magyar gyáriparosok ugyan már jelezték, hogy a 10 órai munkanap nem fog nagyobb nehézségekbe ütközni, vagy nagyobb ellenzésre találni náluk, ha a munkaközi szünetek abba nem lesznek beszámítandók, vagyis, ha effektív 10 órai munkaidő fog megállapíttatni és a ma sok üzemben meglevő 12 órás keret megmarad. Szociálpolitikai szempontból természetesen a maximális munkaidőt a munkaközi szünetek bevonásával kellene értelmezni, mert a 12 órás munkanap a védett korúakra csak az elmaradott államokban jelent haladást, ahol a huszadik századba nem illő állapotok vannak.

Nem kis nehézségek fognak előreláthatólag a túlórázások szabályozása körül is felmerülni. A törvényes állapot e téren igen eltérő, pedig az egységes szabályozás itt is igen fontos.

A törvényhozások, amelyeket a fentiekben ismertettünk, természetesen csak a korlátokat szabják meg, úgy a fiatalok éjjeli foglalkoztatását, mint pedig ezeknek és a nőknek maximális munkaidője tekintetében. Az élet a törvényes állapottól sokszor és sok tekintetben eltér. Az eltérés első sorban természetesen már abból származik, hogy a törvények az életben teljesen keresztülvive ritkán vannak és éppen a szociálpolitikai törvények áthágására a nyereségvágy nagy mértékben csábítja a vállalkozókat. Az eltérés azonban a törvényes állapottól szerencsére nemcsak ebben az irányban jelentkezik, mert nem minden iparág él a törvényadta jogokkal a megengedett legnagyobb mértékben és így a tényleges munkaidő a törvény által megengedettnél számos esetben rövidebb.

Az éjjeli munkát sem veszi minden iparág, még kevésbé minden

üzem igénybe, amelynek erre a törvény alapján joga volna, mert az nem mindenhol fizeti ki magát és számos üzem, amelyben éjjel is dolgoztak, nem, vagy csak alig foglalkoztat fiatalok munkásokat.

Míg azonban a törvényes állapot áttekintése minden nagyobb nehézség nélkül lehetséges, addig arról képet kapunk, hogy a fiatalok éjjeli munkája és maximális munkaideje tekintetében az életben miként alakulnak a viszonyok, igen nagy nehézségekkel jár, mert a különböző államok üzemi statisztikájának igen beható átkutatását tételezi fel; sőt egyes államokra vonatkozólag ily felvételek egyáltalában a kívánt mértékben rendelkezésre nem állván, azokra nézve tájékozódunk ez irányban nem is lehetséges. E tanulmány keretében nem tűzhetjük ki feladatul az európai üzemi statisztikának a szóbanforgó kérdésekre vonatkozó alapos átvizsgálását, amely munka egész más kereteket kívánna. E kérdésben tehát egészen a Nemzetközi Munkásügyi Hivatal által összegyűjtött adatokra kívánunk támaszkodni, amelyek azonban, sajnos, szintén nem nagy kiterjedésűek és kevésbé rendszeresek. Az emlékirat értelmében Európában jelenleg az ipari munkásoknak már körülbelül 48⁰/₀-a van egészen a 18 évig az éjjeli munka ellen védve, ezen munkásoknak majdnem egyharmada pedig a 16-ik évig élvezi ezen védelmet, míg az európai munkások egyötödénél csupán a gyermekkorra terjed ki az éjjeli munkának a tilalma. A nők munkaidejét illetőleg megállapítja az emlékirat, hogy Németországban az 1902-ik évben az ipari üzemekben foglalkoztatott 813.560 nő közül 46⁷/₀ foglalkozott 10—11 óráig, Ausztriára vonatkozólag pedig az 1906-ik évet illetőleg megjegyzi, hogy a nők 48⁵/₀-a volt 10—11 óra hosszát munkában. Már Svédországban sokkal kedvezőbbek a viszonyok, már amennyiben az 1911. évi svéd munkás-statisztika szerint a női munkások 24⁹/₀-a volt 10 óránál hosszabb ideig munkában, míg Dániában e hányad még sokkal kisebb és az 1906-ik évre vonatkozólag csak 8⁷/₀-ban van megállapítva. A 10 óránál hosszabb ideig dolgozó fiatalok aránya Svédországra és Dániára vonatkozólag körülbelül 10⁰/₀-ban van feltüntetve az emlékiratban, míg a többi országokra vonatkozólag magasabb hányadok találhatók.

Fennálló ipartörvényünkkel szemben nekünk, magyaroknak természetesen, ha a tervben levő egyezményekhez csatlakozni akarunk, lényeges változtatásokat kell eszközölni törvényhozásunkon. Az éjjeli munkát ugyanis a 16-ik évig elvileg ipartörvényünk is tilalmazza, megengedi ellenben azt, hogy oly iparágaknál, amelyek üzése éjjeli munka nélkül fennakadást szenvedne, az iparhatóság a tanonc testi fejlettsége alapján engedélyt adhasson, hogy a 14 éven felül lévő tanonc megszabott munkaidejének legfeljebb a felét éjjeli munkában tölthesse el. Ezt a rendelkezést, amely a tanoncok számára legfeljebb 6 órai éjjeli munkaidőt enged meg, a gyári munkásokról szóló fejezet ezekre is kiterjeszti, akikre nézve ez legfeljebb 5 óráig terjedő éjjeli munkának a lehetőségét rejti magában.

Ha az egyezményhez csatlakozunk, akkor mindenekelőtt el kell ejtelnünk az ipartörvény 65. §-ában foglalt azon rendelkezést, amely már a 14. évtől kezdve megengedi, bár elvileg csak kivételesen, a fiataloknak az éjjel való foglalkoztatását, mert az üveg- és vasiparra vonatkozólag tervbevetett kivételek is csak a 16. évtől kezdve fognak szólni. Ezenkívül az elvi tilalom szempontjából a mai 16 éves korhatárt is két évvel fel kell emelnünk. Oly lépések ezek, amelyekre egyébként iparunknak többé-kevésbé már elő kellene készülnie, mert hiszen, ha máig nem is sikerült az ipartörvény revízióját tető alá juttatni, mégis tisztában kell mindenkinek azzal lennie, hogy a hova-tova elodázhatatlan revízió szociálpolitikai intézkedéseiben is közeledni fog igyekezni a haladottabb nyugati törvényhozásokhoz. Ami a fiataloknak a törvényben megengedett munkaidejét illeti, e tekintetben a gyáripárnál szintén nem sokról van szó, amennyiben

itt is csak két korosztály vonandó be a ma fennálló 10 órai maximális munkaidő rendelkezése alá. Igaz, hogy e két korosztály, amint az alábbiakból ki fog tűnni, kivált egyes iparágakban, a munkásoknak nem kis hányadát foglalja magában. De hiszen ezek munkájának nem túlságos megszorítását jelenti a munkaidejüknek egy-két órával való megrövidítése. Némileg másként áll a dolog a nőket illetőleg, akikre nézve ipartörvényünk tudvalevőleg nem ismer maximális munkanapot. Minthogy azonban Magyarország is csatlakozott a berni egyezményhez, a maga részéről is hozzájárult legalább közvetve a nők maximális munkaidejének megállapításához, sőt az ezen egyezmény becikkelyezéséről szóló törvényben egy esetet illetőleg máris megállapított egy, igaz 13 órás, maximumot a nők dolgoztatására vonatkozólag; amidőn t. i. a törvény megengedte, hogy az elemi csapás által okozott üzemmegszakítások, valamint a balesetek elhárítása érdekében kivételesen éjjel is dolgoztathatók legyenek a nők, kimondotta, hogy ez esetben munkaidejük a 13 órát meg nem haladhatja. Ez a maximális munkaidő, amely a munkaközi szünetek levonásával 13 órában van megállapítva és így a huszadik század követelményeivel sehogyan összhangban nem álló effektív munkaidőt tartalmaz, elnézhető esetleg azon kivételes körülmények között, amelyekre vonatkozólag a törvény ezt megállapítja, ellenben sehogysen volna megindokolható az ennél a rendkívüli esetekre szóló hosszú munkaidőnél csak egy-két órával rövidebb munkaidőnek az általánosítása, mert hiszen a maximális munkaidő megállapításával szociálpolitikai haladást kívánunk tenni, nem pedig egy amúgy is hátrányos állapotot fixírozni. Amidőn tehát a nemzetközi helyzet által indítatva maximális munkaidő megállapítására gondolunk a nőket illetőleg, az a mai viszonyok között, még ha nem is a nemzetközi konstellációból kifolyólag fogna törvényhozásunk e kérdés szabályozásához, alig is történhetnék másképp, mint a 10 órás keretben, amelyre előbb-utóbb úgyis át kellene térnünk és amely, amennyire rendelkezésre álló adataink a kérdést áttekinteni engedik, amúgy is már számos üzemben keresztül hatolt.

Amennyire üzemi statisztikánkból, valamint az 1900. évi népszámlálás vonatkozó adataiból megállapíthatjuk, leghosszabb a munkaidő nálunk a szövő-fonó iparban, a kő-, föld-, agyag- és üvegipari csoportban, azután a faiparban, a ruházati és az élelmezési iparban. Ezek közül legmagasabb hányadban a szövő-fonóiparban találjuk a nőket, akik az ezen iparágbeli munkásoknak üzemi statisztikájuk szerint 61⁰/₀-át szolgáltatták. Ugyancsak magas arányszámmal szerepelnek az élelmezési iparban — 41⁰/₀-al — ahol különösen a dohánygyártásban, csokoládé- és cukorkagyártás terén, a konzervgyártásnál, és a cukoriparban találjuk őket nagyszámban; ezenkívül a munkások ¹/₅-ét szolgáltatják a kő-, föld-, agyag- és üvegipari csoportban, ahol főképpen a cementgyártás, a téglagyárak és üvegyárak abszorbeálnak magas hányadokat. Igen hosszú a munkaidő a papirgyárakban is, ahol pedig, kivált a papiros árúk gyártása körül, igen sok nő foglalkozik. Főképp ezek az iparágak tehát azok, amelyek a nők foglalkoztatása révén erősebben lesznek érintve az előkészületben levő nemzetközi egyezmény által.

A fiatalok munkásokat illetőleg ugyancsak elsősorban az említett iparágak vannak érdekelve. Ezek közül legelől ismét a textilipar áll, amely fiatalok munkásokat is igen nagy mértékben foglalkoztat. Az 1906. évi üzemi statisztika értelmében ugyanis a szövő-fonó iparban 33⁵/₀ esett a 18 éven aluli munkásokra; a papíriparban e hányad 28⁰/₀, a kő-, föld-, agyag- és üvegiparban 18⁸/₀, a faiparban 17⁶/₀, a ruházati iparban 17¹/₀, az élelmezési és sokszorosító iparban 12⁵/₀, a vasiparban pedig 10⁵/₀ volt a 16 éven aluli munkások hányada. A tervezett nemzetközi szabályozás által azonban a jelzett iparágak nincsenek munkásaik jelzett hányadával érdekelve, mert hiszen már az érvényben levő ipartörvényünk alapján

10 órában van megállapítva a 16 éven aluli, de 14 éven felüli munkások maximális munkaideje és így tulajdonképpen változást — legalább a törvényes állapot szempontjából — az egyezmény csupán a 16 és 17 éves korcsoportokra vonatkozólag fog magával hozni. Ezek tekintetében is természetesen a szövő-fonóipar vezet, amelyben majdnem a munkások $\frac{1}{5}$ része esik ebbe a csoportba. Utána a 16—17 éves csoport tekintetében a papíripar következik 14^{0/0}-kal, míg a faiparban, ruházati iparban, valamint a kő-, föld-, agyag- és üvegiparban körülbelül 10^{0/0} körül van a 16—17 éves munkások arányszáma. Az üzemi statisztika szerint összesen 25.333 munkás tartozott a 16—17 korcsoportba és ez volna tehát nagyjában az a szám, amelyre vonatkozólag az előkészületben levő egyezmény a munkaidőt, illetőleg újítást tartalmazna. A valóságban azonban természetesen sokkal többen vannak a tervbe vett rendelkezés által érintve, mert remélhető, hogy a kérdés nemzetközi szabályozása és ezáltal a végrehajtásnak nemzetközi ellenőrzés alá jutása a már a jelenlegi ipartörvényünkben is idevonatkozólag foglalt rendelkezéseknek szigorúbb végrehajtását fogja magával hozni. Ez igen kívánatos volna, mert az utolsó iparfelügyelői jelentés szerint a 16-ik éven alul levő munkások törvényszabta munkaidejének áthágása miatt a megvizsgált téglá- és üvegyárák 12^{0/0} ában, a papir- és szövő-fonóipari gyáraknak pedig 10^{0/0}-ában, a megvizsgált kőipari telepeknek 9^{0/0}-ában, a megvizsgált faipari telepeknek 7⁵/₁₀-ában kellett intézkedni. Az előjelekből következtethetőleg legerősebb küzdelem a szövő-fonóipari gyárakkal lesz, amelyeket a megengedett munkaidő áthágása tekintetében az 1911. évi iparfelügyelői jelentés is igen kedvezőtlenül jellemez.

A munkásoknak természetesen sokkal kisebb hányadára nézve képez újítást a fiatalok éjjeli munkáját tilalmazó rendelkezés. Az üzemi statisztika szerint a 12—17 évig terjedő férfimunkások közül 14⁶/₁₀, vagyis összesen 2.888 ily munkás volt éjjel foglalkoztatva 1906 október 1-én, míg a legnagyobb munkaidő 3.373 ily munkást kényszerített éjjeli munkára. Ezek közül a statisztika kijelentése szerint 2.232 volt 16—17 éves. Legtöbb munkás a vasöntés körül volt éjjel elfoglalva és ezek száma 902-re rúgott, míg a fűrészelt árúk gyártása 434, az üvegyártás 391, a len- és kender- stb. gyártás pedig 310 fiatalok munkást foglalkoztatott éjjel. Ezzel szemben az iparfelügyelők más iparágakban is panaszoznak az éjjeli munkát és különösen a papírgyárak, a cukoripar és a téglagyárak tekintetében jelzik tarthatatlannak az állapotokat. Ezek is nagy ellenszenvvel fogják fogadni a tervbe vett egyezmény intézkedését.

Bár gyáripari érdekeltségünk máris erősen hangoztatta a veszélyt, amely reája az előkészület alatt levő egyezményekből származhatik és bár el kell ismernünk, hogy egyes iparágak legalább átmenetileg talán nem könnyen fognak a tervezett rendelkezésekhez alkalmazkodni, mégis úgy hisszük, bizvást lehet remélnünk, hogy győzedelmeskedni fog a józan belátás, amelynek keresztülhatolását a többi államok állásfoglalása csak úgy meg fogja könnyíteni, mint az a körülmény, hogy a nemzetközi verseny szempontjából legfontosabb törvényhozások is ugyanoly korlátozásnak vetik alá iparukat és Magyarország, amiként csatlakozott az előző egyezményekhez, a tervben levőktől sem fogja magát távoltartani. Csak arra volna kívánatos a tárgyalásra kiutazó magyar kiküldöttek figyelmét is felhívni, hogy az ily nemzetközi megállapodásoknak igazán értelmük csak akkor van, ha nincsenek indokolatlan mértékben kivételektől áttörve, amelyek biztosítása tekintetében pedig, amint a gyáriparosok lapjából (a Magyar Gyáripar-ból) értesülünk, vállalkozóink részéről máris megindult a mozgalom. Reméljük, hogy az illetékes tényezők teljes mértékben tisztában vannak azzal, hogy a munkásvédelem terén nemzetközi lépés is csak akkor történhetik sikeresen, ha tiszta szándékból származik, amely a munkásvédelem érdekét helyezi előtérbe és ennél fogva a tervezett rendelkezések alól csak ott és csak oly mértékben enged kivételt, ahol arra valóban szükség van.

SZEMLE.

SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY.

Ruházatunk fajhygiénikus befolyása.

Irta : Dr. Luerssen (Dresden).

Kultúrviszonyaink megítélésénél a jelenkorban mindig azt a kérdést tesszük fel: »Milyen befolyással vannak ezek a fajra?« Foglalkozunk tehát ez egyszer ezen kérdéssel a ruházatra vonatkozólag is.

Látjuk azt, hogy az európai ruházatkodás több tekintetben a következő befolyásolásokat idézi elő: Első sorban tekintetbe jön az, hogy ruházatunk nagy mértékben alkalmas arra, hogy a bőrt — testünknek eme nagyon fontos szervét — elkorcsosítsa és hogy a mozgási szabadságot meggátolja. Ezáltal bekövetkezhetik egyes szervek és szervcsoportok *gyengülése, egészségi állapotuk rosszabbodása*, vagy hitványabb fejlődése. Ezek oly károsodások, amelyek ugyan közvetlenül nem örökölhettek, de a gyakori megismétlődés révén megerősítve, az átöröklendő összanyag általános elértéktelenségét előmozdíthatják és az átöröklendő összanyag javításának útját állhatják.

Kérdésünkre nézve fontosabbak azok a hátrányok, amelyek *az anya ruházatkodási bűnei által közvetlenül a gyermekekre hátrámlanak*. Ezen bűnök, főképpen a fűző és szoknyakötés viselése az altesti szervek eltorzításához és eltolódásához vezethetnek, a vér az altest eme szerveiben pang és mindez előidézhetheti a has- és medenceizmok gyengeségét és ez által a gyermek fejlődését és születését hátrányosan befolyásolja. Bár a fűző viselése tudvalevőleg az emlőt is fejlődésében és teljesítőképességében károsan befolyásolja, az asszonyok Európa némely részében — Németországban is — mégis éppen azt akarják elérni, már kora ifjúságuktól fogva, hogy az emlő »átkos«, vagy »tisztességtelen« növekedését fűzéssel elnyomják — sokszor teljes sikerrel. Az emlő eme izgatása és a fejlődésben való megakadályozása által a szoptatási képesség csökken és hogy ez a faji egészségre mit jelent, kitetszik abból, hogy sok helyütt az üveggel felnevelt gyermekek közül minden második-harmadik már egy éves korában meghal. Az életben maradt, mesterségesen táplált gyermekek ereje és egészségi állapota ennek megfelelően rossz. A fűző viselése természetesen nem mindenütt és nem az egyedüli oka a szoptatás-képtelenségnek, — itt az alkoholizmus, bizonyos népszokások révén való elszoktatás és a táplálkozási elégtelenség is szerepet játszik, — azonban a fentemlítettek is megerősítik a szoptatásra való alkalmatlanságot.

Végül az alaknak ruházattal való elfedése rossz és mélyreható befolyással van, mire eddig, sajnos, nagyon kevés tekintettel voltak. E helyt kevésbé gondolunk *a prüdéria és ennek ellenlábasa, az érzékiség előmozdítására*, amik természetesen a fajhygiéne szempontjából elítélendők, hanem első sorban *a testi hibák elfedésére*. Ruházatunk már magában véve is olyan (és a szabóink, meg a szabónőink fejlesztik ezt a művészetet), hogy testi előnyöket, vagy legalább is vélt előnyöket akar kidomborítani. Ez elvégre is nem volna olyan rossz, ha a ruházatnak ezen emberbaráti tulajdonsága nem vezetne a testi hibák általános elhanyagolásához és fel nem ismeréséhez. Hiszen az ember természetében van, hogy inkább elfed egy hibát, mintsem, hogy annak megszüntetésén dolgozzék, főképpen ha annak eltitkolása oly könnyen megy. Ezáltal azonban megnehezítjük a faji egészségre oly fontos megválasztását a házastársnak, vagyis csökkentjük a választás faji értékét. Így történik aztán, hogy, hála a ruházatnak, sok

hiba, amelyet különben kiküszöbölnének, tovább tenyésztődik és halmozódik. — Példa erre az a megfigyelés, hogy azon néptörzseknél, amelyek térdnadrágot és térdig érő szoknyát viselnek, rendszerint szép és erőteljes lábakat látunk.

Ezeknél ugyanis azok az egyének, akiknek elégtelenített (verunstaltet) lábaik vannak, a házasság megválasztásánál háttérbe szorulnak! Eme hosszú idők óta üzött hibaelfedésnek a hatása már annyira megy, hogy sok hibánk még a mezítelen testen sem tűnik fel, hát még felöltözve, — sőt sokszor orvosok és művészek — tehát szakemberek — hibás testet normálisnak és szépnek mutatnak be.

Ruházatunknak eme fajhygiénikus hatásai azok, amelyek érdeklődésünket a jelenleg sokat vitatott — úgy női, mint férfi — *ruházati reform* iránt kell, hogy fokozzák. Szükséges, hogy a ruházatkodásnak az egészséget, szépséget és teljesítő képességet érintő veszélyeit és károsításait lehetőség szerint megszüntessük és testápolás által ellensúlyozzuk. — A testápolás legyen alkalomadtán mindkét nem részére mezítelen és közös, például a szabadban való fürdés, mert ezáltal lesz alkalmunk egymás hibáit és előnyeit megfigyelni és a házastárs megválasztását helyesebb szempontból eszközölni.

Az Országos Magyar Népfürdő-Egyesület legutolsó választmányi ülésén hozott határozatának megfelelően sürgős előterjesztéssel fordult dr. Bárczy István polgármesterhez a Dunában való fürdés szabályozása és ingyen Duna-fürdők felállítása tárgyában. Az előterjesztés foglalkozik azzal a főkapitányi rendelettel, amely a szabad Dunában való fürdést eltiltotta, illetőleg 100 koronáig terjedő pénzbírsággal sújtandó kihágásnak minősítette. Az egyesület helyesnek tartja ugyan a betiltó rendelkezésnek ama tendenciáját, hogy a szabad Dunában való fürdéssel kapcsolatban gyakorta előforduló baleseteknek eleje vétessék, azonban nem mulasztja el rámutatni arra a szociálhygiéniai veszedelemre, amely a rendelet nyomában okvetlen bekövetkezik. Azoknál ugyanis, akiknek kereseti viszonyait a költséges magánuszodák használata meghaladja s akiknek ilyenképpen a rendelet következtében ezentúl a nyári fürdésről le kell mondaniok, a nyári fürdésről való lemondás egyértelmű a rendszeres fürdésről, mint a testi tisztálkodás eszközéről való leszokással. A testi tisztálkodás hiánya karöltve jár a ruházat és lakás tisztátalanságával. Pedig a tisztátalanság és a járványok fellépése s elterjedése kétségtelenül összefüggnek.

Az előterjesztés részletes adatokkal igazolja, hogy Budapest lakosságához mérten az ingyenes Duna-fürdő kevés, s hogy a Duna-fürdők felállítása nem történt oly mértékben, mint ahogy azt a fővárosi lakások számának növekedése kívánatosá tette. Megállapítja az előterjesztés, hogy a jelenleg fennálló Duna-fürdők teljesítőképességük felsőhatárát elérték s így a fürdők szaporítása feltétlen szükséges. Az előterjesztésben közölt adatokból kitetszőleg körülbelül 300.000 fürdés történik évenként a szabad Dunában. Ez a 300.000 fürdés, a községi ingyen Duna-fürdők forgalmának kétszerese, elmarad a rendőrség ismertetett rendelete következtében. Minthogy a fürdők felállítása nagy terhet nem is ró fővárosra — egy községi ingyen Duna-fürdő fenntartása évente 9.000 koronába kerül, — az egyesület arra kéri a polgármestert előterjesztésében, hogy a székesfőváros legszegényebb lakossága nyári fürdésének továbbra is lehetővé tétele érdekében a város megfelelő részeiben a már fennállókon kívül további kellő számú községi ingyen Duna-fürdőt állítson fel. Mindaddig pedig, amíg az újabb fürdők felállítása meg nem történik, a hatóság átmenetileg a Dunában oly sekélyebb helyeket jelöljön ki a fürdésre, ahol életveszély nélkül lehet fürödni.

Nemzetközi tuberkulózis-kongresszus. A legközelebbi nemzetközi tuberkulózisgyűlést 1913 október 22-étől 26-áig Berlinben fogják megtartani. Ez »a tuberkulózis elleni nemzetközi egyesülés«-nek 11-ik közgyűlése, amely egyesülés Althoff indítványára 1902-ben Berlinben a császárné születésnapján alapított. Az elmúlt évtizedben az egyesüléshez 28 nemzet csatlakozott, úgy, hogy a világ művelt nemzetei csaknem oly számban tartoznak hozzá, mint az 1864-ben Genfben alapított »vörös kereszt«-hez. Az egyesület elnöke Bourgeois Leon Párisban, a berlini osztály elnöke Bumm Berlinben, főtitkár Pannwitz tanár. A gyűlésről, amely

három nyilvános ülést fog tartani, részletes felvilágosítással szolgál az ügyvezetés. (Berlin-Charlottenburg, Berliner Str. 137.)

Osztrák tuberkulózisgyűlés. Május hó utolsó hetében tartotta meg a tuberkulózis elleni küzdelem osztrák bizottsága évi gyűlését az orvostársaság termében. A tuberkulózis elleni küzdelem központi bizottságának tanácskozásait az egyetem rektora, Weichselbaum udvari tanácsos, tanár vezette. Megjelentek ezen a tanácskozáson Haberler dr. miniszteri tanácsos, Kriz dr. egészségügyi főtanácsos, Helly dr., Spitzer dr., Kutschera dr. egészségügyi tanácsos, Chiari és Lang egyetemi tanárok és a tartományi küldöttek. Schrödter dr. főtitkár és Teleky dr. ismertették a lefolyt év munkálatait. Jelentéseikből különösen a napfénygyógyításos intézetek alkotásának szükségessége domborodott ki. A tanácskozások további során a tüdőbeteg-gondozó intézetek kérdéseit taglalták. Megajtották a tanácskozás végén az új választásokat is és Larisch grófot, nemkülönben Weichselbaum tanárt felkiáltással újra elnökökké választották. A bizottság az orvosegyesület nagytermében nyilvános előadást is tartott a nagyközönség számára.

Hivatásokozta csonteltorzulások. A legismertebb hivatásokozta csonteltorzulás az úgynevezett cipésmell. Ez alatt a mellcsont kiskókú besüppedését értjük, amely cipésmunkásoknál fordul elő, akik alacsony számolyon ülve erősen meggörbült háttal dolgoznak és a talpak és sámfák előállításánál azokat nagy erővel mellükhöz szorítják. A gerincoszlop elgörbülését gyakran találjuk gondolásoknál, továbbá kőmunkásoknál, akik az építőanyagot rendszeren bal vállukon viszik fel létrákon a kőműveseknek. Dr. Peltusohn Berlinben feltűnő gyakran látott gerincoszlop-elgörbülést fiatal szabónőknél és kereskedőknél is. Az előbbieket megerőltető munkájukat otthon, vagy a női divatszalonokban előrehajlított testtel végzik. Púpképződést gyakran találunk bányászoknál, akik hosszú időn át meghajolva dolgoznak. Fogorvosoknál is hasonló elváltozást észlelhetünk. Oly munkásoknál és munkásnőknél, akik hosszú időn át ugyanazon kézfogással dolgoznak, pl. egy gépen a kéz gyengeségét és hűdését találjuk gyakran. Hivatásokozta kézeltorzulást találunk mosónőknél és vasalónőknél, akik a vasalásnál meghajlított kezüket nagy erővel nyomják a vasaló foggantyujára. A lábak hivatásokozta eltorzulása igen gyakori munkásoknál. Ennek oka egyrészt a hosszú ideig tartó munka álló helyzetben, amidőn is minden alkalom az üléshez hiányzik, másrészt a hajlam rheumatikus megbetegedésekhez, amelyeket a szabadban, a léghuzamban és a nedvességben való munka idéz elő. Az X láb a pécek és lakatosok jellemző hivatásokozta eltorzulása. A lúdtalpban szenvedők száma légió. Mindazon hivatások, amelyekben a munkásnak túlsokat kell állani, vagy járni, a lábboltozat ellapulását okozzák és pedig minden életkorban. A megelőzés fontosabb, mint a gyógyítás. Szorgalmazni kell, hogy a munkásvédelmi törvények a munkások javára kibővíttessenek, különösen pedig követelni kell, hogy a munkaidő törvényben előírt maximuma feltétlenül leszállíttassék.

Anya és csecsemő. A németországi »Volksborngesellschaft«, amelynek célja, amint ezt már e lapok hasábjain kifejtettük, az orvostudományok, különösen a szociálhygiénikus ismeretek népszerűsítése, eme célját első sorban vándorkiállítások rendezésével akarja elérni. E kiállításokon nem öleli fel a társadalmi egészségügy összes ágait, hanem annak egy-egy részletkérdését behatóan és kimerítően szemlélteti. Az első kiállítás most »Anyá és csecsemő« címén indul körúttal és a következő csoportokból áll: 1. A szülők kiválasztása egészségügyi szempontból. Átöröklés. Csiraromlás. Fertőző betegségek átvitele. 2. A női test különlegességei és a terhesség okozta változások. 3. Méhen belüli fejlődés. 4. A terhesség egészségtana. 5. A szülés. 6. A női test visszafejlődése. A gyermekágyas és szoptató nő ápolása. 7. A csecsemő testi és lelki fejlődése. 8. A csecsemő betegségei. A beteg csecsemő ápolása. 9. Csecsemőhalandóság. 10. A csecsemő gondozása: Első ellátás, lakás, ruházat, ágy, foglalkoztatás, hordozás, kocsizás, járás, testápolás, természetes táplálás, mesterséges táplálás. 11. Az anya és a csecsemő szociális gondozása. Anyasági biztosítás. 12. A születések apadása.

A kiállítás csakis a felvilágosítást akarja szolgálni tisztán tudományos alapon és távol áll mindennemű szakmába vágó iparcikkek reklamirozásától. Bővebb felvilágosítással szolgál dr. Luerssen, Dresden, Waisenhausstrasse 29.

Tizezer márkás díj a tífusz kutatás céljaira. Mint számos más fertőző bajnál, úgy a tífusznál is a betegség terjesztése szempontjából nagy

szerepet játszanak az úgynevezett bacillusvivők. Ugyancsak ezekkel kell magyaráznunk számos érthetetlen tifuszi járvány fellépését is. Számos esetben megállapították, hogy olyanok, akik a tifuszon túlestek, teljesen egészségeseknek érzik magukat és akiknél orvos sem képes semmiféle betegségi jelt találni, székletükkel és vizeletükkel állandóan tifuszbacillusokat ürítenek ki. Ugyanily eset előfordulhat olyanoknál is, akik magukat tifuszbacillusokkal inficiálták, anélkül, hogy bármily betegségi jelenség következne be, minek folytán az illetőknek fogalmuk sincs azon veszélyről, amelyet ők környezetük számára képeznek. A bacillusvivő, mint katona a kaszárnyában, vagy cseléd a családban, vagy ápoló egy kórházban sokszor okozott már fertőzéseket. Különösen veszedelmesek voltak ezek a folyton ismétlődő házi infekcióknál, hogyha a konyhában voltak foglalkoztatva. De különösen veszedelmesek lehetnek ezek széles néprétegekre is, hogyha az élelmiszeriparban működnek. Hogyha megállapították, hogy valaki állandóan tifuszbacillusokat ürít ki, akkor a tudomány mai álláspontja szerint nem sikerül őt ezen veszedelmes tulajdonságától megszabadítani. Egy ismeretlen egy 10.000 márkás díjat tűzött ki nemzetiségi különbség nélkül annak részére, aki oly szert, vagy eljárást ajánl, amelyvel megbízható módon sikerül ezen tifuszbacilluskiürítőket belátható időn belül ezen betegség előidézőitől megszabadítani. Be kell bizonyítani, hogy a széklet és vizelet a kezelés után legalább egy fél évig tifuszbacillusokat nem tartalmaz. A bíráló-bizottság tagjai Schjerning német vezértörzsorvos, Hoffmann tanár, a német hadügyminisztérium referense, Guffky, a Koch-féle intézet igazgatója, Kraus, a berlini 2. orvosi klinika vezetője, Uhlenhuth, a strassburgi egyetem hygienikusa és Ehrlich Frankfurtban. A pályaművet német nyelven, 1914. okt. 1-ig kell benyújtani és oly részletesen kidolgozni, hogy a kontrollvizsgálat lehetséges legyen. Ennek pedig 1915. június 1-ig készen kell lenni.

MUNKÁSBIZTOSÍTÁS.

Válasz az Állami Munkásbiztosítási Hivatal rendeletére.

Legutóbb megjelent lapszámunkban ismertettük az Állami Munkásbiztosítási Hivatalnak az Országos Pénztár költségvetése és a balesetelhárítási akció tárgyában az Országos Pénztárhoz intézett leiratait. A költségvetésre vonatkozó leiratra az Országos Pénztár elkészítette javaslatát, amelyet az elnökség már el is fogadott. A javaslatban az Országos Pénztár hangsúlyozza, hogy a költségelőirányzatot a hivatal vizsgáló bizottsága véleménye alapján a bizottság elnökének közreműködésével és egyetértésével állították össze, amely összeállítást a közgyűlés változatlanul elfogadta s így az elnökség és igazgatóság azon most már nem változtathat, ha csak ilyen célból rendkívüli közgyűlést nem akarna összehívni, ennek költsége azonban 60.000 koronára tehető. Egyébként a közgyűlés figyelemmel volt arra, ha az állam a szükségelt összegben előirányzott költségek egy részét nem vállalná. Ez esetre a közgyűlés kimondta, hogy az át nem vállalt költséget egyelőre a kezelési költség számla terhére fogja ugyan elszámolni, de fenntartja azt a jogát, hogy a különbözetet a törvény 115. §-ában foglalt rendelkezés alapján szükség esetén magának biztosítsa. Készségét fejezte ki az Országos Pénztár afölött, hogy a hivatal kiküldöttjével a költségvetési előirányzatot átdolgozzák és megjelölik azokat az összegeket, amelyek az egyes költségvetési tételeknél egyelőre az *autonómia terhére volnának elszámolhatók*. Fenntartja azonban a pénztár a jogot, hogy az ideiglenesen az autonómia terhére áthárított költségek fedezésére az államkincstártól megfelelő póthitelt kérjen. Arra az esetre pedig, ha ezt a póthitelt a kormány nem engedélyezné, már most engedélyt kér arra, hogy az át nem vállalt költségeket véglegesen az autonómia terhére mint kezelési költséget számolhassa el. Annak igazolására, hogy az előirányzott költségek nem túlzottan magasak és hogy a pénztár 1913. évi költségelőirányzata a megelőző évek eredményével szemben a tagszaporulat arányát el sem érő mérsékelt emelkedést mutat, a jelentés részletes számadatokat közöl. Ezután a jelentés sorra veszi a kifogásolt tételeket és kimutatja, hogy a tisztviselői létszám emelkedése sem haladja meg azt a szükségletet, amely ezen új és fejlődésben levő intézmény tagszaporulatának megfelel. Beismeri az előterjesztés, hogy a II. oszt. kezelőtisztek és szolgáltnak a legmagasabb fizetési osztályba történt besorozása az illetmény szabályzat vonatkozó rendelkezéseivel teljesen nem áll ugyan összhangzásban, *de szükségessé tette a besorozást az egyre növekedő drágaságra való tekintet, amely ezeknek a legkisebb javadalmazás élvezetében álló, nagy-*

részt családok alkalmazottaknak a megélhetést lehetetlenné tette. Míg az illetményszabályzat módosítást nyer, addig a legkisebb és legmagasabb fizetési fokozat közötti különbözetet az Országos Pénztár az autonómia terhére kívánja elszámolni. Tudomásul veszi a jelentés a vezető tisztviselők részére engedélyezett személyi pótlék törlését, az eddig fölvevett összeget pedig mint külön munkadíj-átalányt a kezelési költség számlára viszik át. A kis állásoknál eddig szokásos lakbérpótlékot ezentúl is fön akarják tartani, a költséggel azonban a kezelési költség számlát terhelik meg. A nyugdíjalaphoz való hozzájárulást a jövőben is 6%-ban kívánják megállapítani és ezt az összeget a fizetés és lakpénz után számítják. Ezt nemcsak a nyugdíjszabályzat 5. §-a értelmében, hanem a miniszter egy korábbi döntésében elfoglalt álláspont alapján is teszik.

Az útiköltségre tett észrevételre a pénztárnak a javaslat szerint megjegyzése nincsen, csak utal arra, hogy a hivatal eddig nem tudott megfelelni annak a törvényes kötelezettségének, hogy minden helyiszerv kezelését évenként legalább egyszer helyszíni vizsgálat alá vegye. Hogy ebből mily kár háramlott az Országos Pénztárra, utalás történik a Máv. pénztárnál tartott vizsgálat eredményére.

Az alkalmazottak részére folyósított drágasági pótlék visszafizetésétől való eltekintést kéri a pénztár, arra való hivatkozással, hogy a hivatal ez intézkedése a legszegényebb alkalmazottait érinti, akik eddig még abban a családi pótlékban sem részesültek, amely az állami alkalmazottak részére törvénnyel biztosított. Az 1908. évi február 5-én folyósított 200.000 korona kamatmentes államkölcsonból még vissza nem fizetett 150.000 koronának visszatérítésére ezidőszerint az Országos Pénztár készpénzfelesleggel nem rendelkezvén, kéri a hivatalt, hogy a kölcsön visszafizetésére 2 évi halasztást eszközöljön ki. A választott bíróságok előtti képviseletet a jogegység megóvása érdekében az Országos Pénztár be akarja vezetni és ehhez most is kéri a hivatal jóváhagyását.

Annak igazolására, hogy az egyes osztályok működése nem fölösleges, sorra veszi a jelentés az osztályok teendőit és kimutatja, hogy a betegsegélyezési (ma már elnöki) osztály hatásköre nagyban azon munkakörön; alapszik, amelyet az alapszabályok 204. §-a jelöl meg s amely szerint az Országos Pénztár hatáskörébe tartozik a helyi szervek feletti közvetlen felügyelet és ellenőrzés, nemkülönben az egész pénztári ügykezelés. Hogy az egész ügykezelés feletti felügyelet az Országos Pénztár hatáskörébe tartozik, azt mi sem bizonyítja jobban, mint a hivatal azon eljárása, hogy a saját kiküldöttei által a helyi szerveknél megtartott helyszíni vizsgálatokról felvett jegyzőkönyveket állandóan leadta kitanítás és utasításokkal való ellátás végett. Kimutatja a jelentés: úgy pénztárpolitikai, mint szociális és egészségügyi szempontból elsőrangú fontossággal bír az, hogy a statisztikai anyagot az a hatóság dolgozza fel, amely az anyag felülvizsgálatával is meg van bízva. Ez alapon a statisztikai osztály működése sem felesleges, az abban az osztályban alkalmazott tisztviselők számát pedig a vizsgálatot vezető osztálytanácsos is feltétlen szükségesnek ítélte. Az Országos Pénztár számviteli rendszerére tett észrevételre kimutatja az Országos Pénztár, hogy a számvitel nem bonyolult és a fennálló rendszer a kereskedelmi miniszter 48.323/908. VI. A. sz. rendeletén alapszik.

Főbb vonásokban ezekben közölte az Országos Pénztár észrevételét a hivatal leiratára, minthogy pedig a hivatal záros határidőhöz kötött rendelkezést írt elő, az Országos Pénztár javaslatát a következőkben foglalta össze:

1. Azok a kiadások, amelyek az 1913. évi költségelőirányzatban felvett 1,714.500 korona költség keretében merülnek fel, mint igazgatósági költségek számlandók el s az állam részéről netán nem vállalt rész az év végén egy összegben a kezelési költség számlára átviendő.

2. Kezelőtisztek és szolgák részére az eddig élvezett és a legalsóbb fizetési fokozat között levő különbözet 1913. évi július hó végével további intézkedésig megszüntetendő és a megfelelő különbözet további intézkedésig mint működési pótlék folyósítandó.

3. A vezető tisztviselők részére folyósított személyi pótlék folyó évi július hó végével további intézkedésig megszüntetendő, a különmunkadíjról való lemondása tárgyában nevezettek által kiállított nyilatkozat 1913. évi július hó végével további intézkedésig hatályát veszti s nevezettek folyó évi augusztus hó 1-től kezdve külön munkadíjra igényvel bírnak. Ez okból a személyi pótlék fejében havonként kiutalt összeg 1913. évi augusztus hó 1-től kezdve, mint a nyugdíjba be nem számítható külön munkadíj-átalány lesz havi előleges részletekben folyósítandó.

4. Folyó évi augusztus hó 1-től kezdve elrendelt kiküldetések alkalmával lakbérpótlék további intézkedésig fei nem számítható.

5. Tanulmányutak, a helyiszervek ellenőrzése és kezelésének megvizsgálása, a helyiszervek hatáskörébe tartozó bármely ügy elintézésére, vagy elintézésénél való közreműködés, székházépítés, orvosi, gyógyszerári, kórházi szanatóriumi üdülőhely, vagy fürdő címén s ezenfelül általában a betegsegélyezési ágazat bármely ügyében teendő külfoglalkozások céljából — a határidős perbeli ügyeknek kivételével — kiküldetés további intézkedésig el nem rendelhető. Az ebből származó károkért azonban sem erkölcsi, sem anyagi felelősséget az Országos Pénztár nem vállal.

6. A közgyűlés által engedélyezett drágasági pótlék 1913. évi március hó 31-ével megszüntetendő.

7. Az 1912. évi költségvetésben engedélyezett állások közül üresedésbe jött állások, továbbá az 1913. évi előirányzatban felvett új állások további intézkedésig be nem tölthetők.

8. Az elnökség kéri az Állami Munkásbiztosítási Hivatalt, hogy az igazgató felelőssége tekintetében kiadott rendelkezést újabb megfontolás tárgyává tenni szíveskedjék, mert az igazgató az Országos Pénztár közege, elsősorban tehát az autonómiának felelős, viszont az autonómia az Állami Munkásbiztosítási Hivatallal szemben köteles felelősséget vállalni azokért az utasításokért, amelyeket az igazgatónak végrehajtás céljából kiad.

A kereskedelmi miniszter a munkásbiztosításról. Báró Harkányi János kereskedelmi miniszter Nagyszentmiklóson tartott programbeszédében foglalkozván a munkásbiztosítás kérdésével, arról a következőképpen emlékezett meg:

»A munkásbiztosítás ügyét szabályozó 1907. évi XIX. törvénycikk is megérett a mielőbbi revízióra. Ezt az egész közvélemény sürgeti, úgy a munkaadók, mint az alkalmazottak is, sőt a revízió szükségét a törvénycikk megalkotója, Kossuth Ferenc maga is elismerte. A munkáskórházak mielőbbi építését fogom szorgalmazni, addig is gondoskodván az ideiglenes elhelyezésről.«

Pénztári alkalmazottak nyugdíja. Bár az Országos Pénztár alkalmazottai nyugdíjintézete még nem alakult meg, az alkalmazottak mégis már harmadik éve fizetnek járulékot. Ennek ellenében az Országos Pénztár az elhalt alkalmazottak hozzátartozóinak, nemkülönben a nyugdíjra jogosult alkalmazottnak fizeti az özvegyi és árvasegélyt, és az Országos Pénztár közgyűlése által elfogadott szabályzat szerint járó nyugdíjat. Adott esetekben hozott Országos Pénztári határozatot az Állami Munkásbiztosítási Hivatal fölügyeleti hatáskörében hivatalból tárgyalás alá vette. Ennek eredményéhez képest a hivatal az Országos Pénztár igazgatóságának határozataira nézve megállapítja, hogy azok a maguk egészében csak ideiglenes hatályúak és az azokban megállapított nyugdíj, özvegyi ellátmány és nevelési díjak igényt nem biztosító segély természetével bíró szolgáltatások és, hogy az ezen határozatokkal intézkedés tárgyává tett nyugdíjazási és ellátási ügyek a nyugdíjszabályok jóváhagyása után, az arra illetékes szerv, vagy szervek által újból tárgyalandók. Amennyiben pedig e határozatok bármely rendelkezése a kerületi munkásbiztosító pénztári tisztviselők részére megalkotandó nyugdíjszabályok valamely határozományaival netalán ellentétben kerül, az idézett határozatok a nyugdíjszabályoknak megfelelően módosítandók lesznek.

A hivatal a leiratában foglaltakat arra alapítja, hogy az Országos Pénztár közgyűlése által a kerületi pénztárak alkalmazottai részére alkotott nyugdíjszabályzat — figyelemmel az 1907. évi XIX. t.-c. 114. és 105. §-aira — az Állami Munkásbiztosítási Hivatal jóváhagyásának hiányában nem jogérvényes és így annak alapján végérvényes rendelkezések sem tehetők. (9.643/1913.)

Kórházi ápolási költség. A közigazgatási m. kir. bíróság 7.950/912. sz. ítéletében kimondotta, hogy az ápoló anyát a családfenntartó fia jogán megilleti a pénztár terhére való kórházi ápoltatás.

Balesetvizsgálat alkalmával fölmerült költség. A hatásköri bíróság 1913. évi 49. sz. elvi jelentőségű határozatával arra az álláspontra helyezkedett, hogy a balesetvizsgálat alkalmával fölmerült költség viselése tárgyában való határozathozatal nem a közigazgatási bíróság, hanem a közigazgatási hatóság hatáskörébe tartozik.

A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztár taglétszáma s a tagok megosztása napibérosztályok szerint. A budapesti kerületi munkásbiztosító pénztárban a betegség esetére biztosított összes tagok száma 1913. június hó 30-án 249.926 volt. Ebből biztosításra kötelezett 243.696, önkéntes tag pedig 6.230.

Nemek szerint következőképpen oszlott meg a taglétszám:

	Férfi	Nő	Összesen
Biztosításra kötelezett tagok...	196.331	47.365	243.696
Önkéntes tagok...	3.462	2.768	6.230

A napibérosztályok szerinti megoszlás a következő:

	Férfi	Nő	Férfi	Nő	
az 1. napibérosztályban	17.275	4.331	az 5. napibérosztályban	33.542	1.492
a 2. »	9.149	18.962	a 6. »	26.421	479
a 3. »	30.280	15.212	a 7. »	13.651	143
a 4. »	56.618	6.649	a 8. »	9.395	97

Az év második három hónapjában 24.832 munkaadó biztosította alkalmazottait a pénztárnál.

A fenti számadatokat az 1913. évi március hó 31-iki taglétszámmal egybe-hasonlítva megállapítjuk, hogy a pénztár taglétszáma az elmúlt negyedév alatt 9.142 taggal (3,7%) gyarapodott.

Az angol munkásbiztosítási törvény módosítása. A munkásbiztosítási törvényt módosító novellát — amelyet lapunk 13. számában ismertettünk — az alsóház július 15-iki ülésén második olvasásban is elfogadta. A javaslat tárgyalása alkalmával az orvoskérdés is megvitatás alá került. A munkáspárt részéről az anyasági biztosítás kiépítését sürgették. Lloyd George miniszter pedig a törvény végrehajtását illetőleg tájékoztatta a törvényhozást. Jelentése szerint a törvényvel szemben tanúsított ellenkezés mindinkább szűnik. Pénztári szolgálatra már mintegy 15.000 orvos jelentkezett s mintegy 10.000 tag van már gyógyintézeti kezelésben. A biztosításra kötelezettek túlnyomó nagy része az elismert pénztáraknál s csak mintegy félmillió biztosításra kötelezett biztosította magát a kevesebb jogokkal járó postai befizetés után.

A munkásbiztosítási törvény végrehajtása Oroszországban most van folyamatban. Most választják mindenütt a gyári bizalmi férfiakat, akiknek az alapszabályok megállapítása a feladata. Moszkvában és Pétervárott ezek a választások már befejeződtek. Az alapszabályokat — a bizalmi férfiak által történt megállapítás után — beterjesztik a hatósághoz, amely azokat, az eddigi példák után ítélve, a munkások által eszközölt módosítások mellőzésével a gyárosok szövegezésében hagyja jóvá. A választások rendszerint közvetlen a munka abbahagyása után a gyárak helyiségeiben történnek. Előkészítő gyűléseket csak egyik helyen engedélyezett a hatóság.

Az alapszabályok jóváhagyása után a közgyűlési küldötteket választják s azután következnek a közgyűlések, amelyeken a pénztárak vezetőségeit megválasztják.

Habár általában még csak most vannak folyamatban a választások, egyes pénztárak már megkezdték a működésüket. Az első, amelynek az alapszabályait jóváhagyták, a szentpétervári »Nevszky Stearin« gyár pénztára. Ezt nagy ünnepélyességgel nyitották meg, amelyen többek között a kereskedelmi minisztérium ipari osztályának a főnöke is jelen volt.

Hogy milyen reményeket fűznek más-más szempontból úgy a hatóságok, mint a munkások a pénztárak működéséhez, azt az itt elhangzott beszédek mutatják. A minisztérium képviselője kijelentette, hogy »új korszak kezdődik a törvény életbeléptetésével a munkásokra. A munkások a törvényt nem fogadták szívesen. Egy pár év múlva azonban érezni fogják áldásos hatásait. Meg fog szűnni az a rettenetes bizonytalanság a munkások existenciájában, amely ma baleset, vagy más betegség esetén a munkásokat sújtja. Egyébként a vezetésben a munkásoké a többség, tőlük függ, hogy érdekeiknek megfelelően alakítsák a pénztárakat.

A pénztár elnöke a gyár egyik munkása, válaszában kijelentette, hogy a munkások a törvényvel nincsenek megelégedve, örvend azonban annak, hogy mindenütt résztvesznek a munkások a végrehajtásban s helyteleníti a bojkottterveket. A munkások jobb törvényt vártak. A munkásbiztosítási intézmények működésétől nem várják a munkások minden bajaik orvoslását, de egy lépcsőt

jelentenek a további célokhoz. A pénztárak szervezésében és vezetésében való közreműködés elősegíti a munkásokban az összetartozandósági érzés kifejezésre juttatását s előre juttatja az osztály szervezését. A kormány ezek után nem zárkozhatik majd el az egyesülési jog elismeréséből.

E beszéd jele annak, hogy még az orosz viszonyok között is mily munkakedvvel és optimizmussal működnek a munkások a javukra szolgáló intézményekben.

A munkásbiztosítási törvény reformja.

A Nemzetközi Munkásbiztosítás Magyarországi Egyesületének szaktanácskozásai.

XVII. ülés. 1913. június hó 27-én.

(Legutolsó számból kimaradt felszólalás.)

Bosányi Endre: Méltóságos Elnök Ur! Igen tisztelt Teljes Ülés! Ha méltóztatnak megengedni, hogy dr. Hlavács min. titkár-bíró előadására néhány szerény észrevételt tehessek, úgy előre kell bocsátanom, hogy azért vállalkozom erre, mert kissé átgondolva a vita folyamán felmerült eszméket, nem szeretném, ha a munkaadói érdekeltség részéről izoláltan maradna Farkas Elek barátunk felszólalása és talán nem egészen felesleges, ha én is részt veszek a tárgyalásokban, már azért is, mert egy bizonyos neheztelés is jutott már kifejezésre, nemcsak a munkaadói érdekeltség, de a munkás érdekeltséggel szemben is abban a tekintetben, hogy ezekben az igen érdekes és széleskörű vitákban eddig nem igen vettek részt. Amennyire ismerem a magyar ipari érdekeltségi körök gondolkozását, ne méltóztassék rossz néven venni, ha nyíltan rámutatok arra, hogy kissé tartózkodó álláspontunk arra is vezethető vissza, hogy tárgyalásaink és vitatkozásaink kissé nagyon is szárnyalók, hogy ne mondjam, kissé túlságosan tudományos ízűek és utóvégre azok az urak, akik ismerik ugyan a munkásbiztosításunk körében felmerült bajokat, nyögnek is alattuk, vitáink tudományos színvonala által feszélyezve érzik magukat és azt hiszik, hogy nem szentelhetve annyi időt és fáradságot ezeknek a kérdéseknek, »kathedersocialisták«-kal, ezekkel a nagy tudományos készültséggel felfegyverzett urakkal szembeállni nincsenek hivatva. Ez szimptoma a gondolkodás tekintetében és ezt nem is lehet rossz néven venni, sőt jó magam is, akiben igazán nincs legkevesebb polemikus véna sem, azokkal a felszólalásokkal, amelyek itt történtek, részleteiben nem kívánok foglalkozni, hanem inkább egy kis praktikus gondolkozást igyekeznék belevinni a vita eddigi folyamatába, első sorban is arra mutatva rá, hogy a tárgyalásra kitűzött kérdést, a betegség elleni biztosítás bajait tárgyalva, nem igen lehet nekünk elkalandozni olyan területekre, amelyekre az igen tisztelt Előadó úr is volt szíves elvezérelni bennünket, mert az én szerény felfogásom szerint az ilyen más térre tartozó kérdésekkel csak magának a reformnak a sorsát megnehezítenők és komplikálnánk.

Az igen t. Előadó úr arra a felfedezésre jutott, hogy az egész betegsegélyezésnek egyetlen, vagy legfőbb hibája a rokkantbiztosítás hiánya. Méltóztassék megengedni, hogy ezzel szemben arra utaljak, hogy ez egészen más és a betegsegélyezéshez nem tartozó kérdés. A rokkantbiztosításnak egészen más céljai, egészen más feladatai, következésképp egész más berendezései, jelesül más technikai vannak, mint amelyek a mi törvényünk értelmében a betegsegélyezéssel tulajdonképp elérendők. Hiszen ha csak azt ajánlom szíves figyelmükbe, hogy a kockázat kérdése a rokkantbiztosításnál és aggkorbiztosításnál egész más természetű kérdés, mint amit nekünk a betegsegélyezésnél tulajdonképpen elintéznünk kell, már ez az egy körülmény igazolja, hogy ennek a két kérdésnek kapcsolatba hozatala már elvi szempontból is aggályosnak látszik és ha mi azt akarjuk, hogy azokon a bajokon segítsünk, amelyeket a betegsegélyezés terén tapasztaltunk, nem lehet és nem szabad ezt az igyekezetünket komplikálnunk oly nagy kérdések bevonásával, mint a minő a rokkantsági és aggkorbiztosítás, mert ily módon szerény felfogásom szerint épp célunk ellenkezőjét fogjuk elérni és még azokat a bajokat is, amelyeket a betegbiztosítás terén orvosalhatóknak és orvoslandóknak tartunk, nem leszünk képesek elintézni, mert a mi viszonyaink között egy olyan nagy koncepciójú biztosítási ágazatot, mint a rokkantsági és aggkorbiztosítás, egyszerűen egy reformgondolat köpönyege alatt — hogy úgy mondjam — becsempészni és megoldani, azt hiszem, teljesen kilátástalan dolog. Ne méltóztas-

sék valahogyan úgy magyarázni a dolgot, mint hogyha mi attól tartanánk, hogy az iparra itt esetleg újabb terhek hárulnának, ellenkezőleg az ipar körében ily irányú gondoskodások részben most is megvannak, hiszen méltóztatnak tudni, hogy minden jóra való gyáriparos gondoskodik arról, hogy az aggkor vagy rokkantság következtében munka- és keresetképtelenné vált tisztviselő és alkalmazott, ha nem is törvényesen rendezett, de valamiféle megélhetési viszonyok közé jusson. Ebből ma is visel a gyáripari érdekeltség bizonyos terhet, tehát finansziális szempontból éppen nem volna aggályos, hogy az aggkor- és rokkantbiztosítás törvényileg rendeztessék, csak hogy nem ilyen módon és nem így mellékgondolat gyanánt, mint ahogy ezt a mi tárgyalásaink körébe az igen t. Előadó úr belevihetni gondolta. De ha ezektől az elvi aggályoktól el is tekinthetnénk, nem tartózkodom kijelenteni, hogy az igen t. Előadó úr tulajdonképpen a bizonyítással adósunk maradt abban a tekintetben, hogy a betegségi biztosításnak tényleg az a legnagyobb baja, hogy még nincs aggkorbiztosításunk, vagy hogy a beteglétszámhoz tartozó rokkantak gyógyítására fordított költségek olyan nagyon nyomják ezt a betegségi biztosítási ágazatot, hogy csupán ezért kellene tehát sürgősen a rokkantsági biztosítást megvalósítani.

Kissé belemélyedtem a rendelkezésre álló statisztikai adatokba és azt tapasztalom, hogy nincsenek semmiféle olyan bajok, mintha a rokkantak ellátása címén a betegbiztosítás terhei oly módfelett nagy mértékben növekednének, sőt ellenkezőleg az adatok ebben a tekintetben meglehetősen tisztázzák a helyzetet és eléggé megnyugtatók. Bátorodom az igen tisztelt Előadó úr szíves figyelmét arra felhívni, hogy 1911. augusztus 31-i állapot szerint a betegség ellen biztosítottak összes száma volt 1,202.793, ezek között volt 20 éven aluli 349 ezer, 20 évestől 30 évesig 392 ezer, 30–50 évesig 346 ezer, 50–70 évesig 94 ezer, míg a 70 évesen felüli biztosítottak száma csak 10.780 volt. Ha most azt nézzük, hogy ezen biztosított létszám mellett hogy alakultak a megbetegedések a tagok kora szerint, akkor azt látjuk, hogy a húsz éven aluli biztosított tagok közül 94.000, 20–30 évesek között 124.000, 30–50 évesig 121.000, 50–70 évesig, 39.000 és 70 évesen felüliek között megbetegedett 5.000. Ezt a statisztikai tájékoztatást meglehetősen kiegészítik azok az adatok, amelyek azt tüntetik fel, hogy a megbetegedések közül hányan voltak egy ízben, kétféle és több ízben betegek. Egy ízben volt beteg az összes megbetegedések, azaz 385.000 beteg közül nem kevesebb, mint 277.000, két ízben volt beteg 38.000, 3 ízben volt beteg 8.000, 4 ízben volt beteg 2.000, öt és több ízben volt beteg csak 959. Ha most még hozzáveszszük azokat az adatokat, amelyek a segélyezés időtartamára vonatkoznak, akkor azt látjuk, hogy 1–3 napig volt beteg mindössze 1.570, 1–7 napig volt beteg 140.000, 8–14 napig volt beteg 115.000, 15–21 napig volt beteg 44.000, 22–28 napig volt beteg 24.000, 29–35 napig volt beteg 13.000, 35–42 napig volt beteg 12.000, 43–91 napig volt beteg 21.000, 92–133 napig volt beteg 4.000, 134–140 napig volt beteg 2.742 és 140 napon túl volt beteg 738. Ezekből a számokból azt a konkluziót levonni, amelyre a mélyen tisztelt Előadó úr jutott, a rokkantbiztosítás feltétlen szükségessége tekintetében, adatszerűleg semmiképp sem tudtam. Ezért ezt a véleményt talán egy nagyon nemes gondolkodású és a munkásosztály sorsa iránt hevülő férfinak a gondolata gyanánt készséggel elismerem, de a viszonyok által beigazoltnak, mint a betegség elleni biztosításra vonatkozó jelenlegi törvényes intézkedéseink feltétlen és elengedhetetlen kiegészítése gyanánt, *statisztikai alapon biztosítva* semmiképp sem látom.

Hozzáteszem azt is, hogy a fokozott kiépítésnek talán legnagyobb jelentősége éppen a munkásbiztosítás terén van. Méltóztatnék csak arra is figyelemmel lenni, hogy magában Németországban, amelynek példáját követni igyekszünk mi is, a rokkantbiztosítás nem járt együtt a betegségbiztosítással. Amint méltóztatnak tudni, a betegség elleni biztosítást 1883-ban léptették életbe, 1884-ben a bal- esetbiztosítást szélesebb körökre, tisztviselőkre, mezőgazdákra, erdészekre stb. és csak 1889-ben terjesztették be a rokkantság- és aggkorbiztosításra vonatkozó törvényt, amely tényleg 1891-ben lépett életbe, tehát majdnem tíz évvel később, mint ahogy a betegségbiztosítást életbeléptették. Ha hozzáteszem, hogy nem kevesebb, mint öt ízben csináltak revíziót a német munkásbiztosítási törvények tekintetében, 1892-ben, 1899-ben, 1900-ban, 1901-ben és 1913-ban, míg végre betetőzésül a Reichsversicherungsordnungot 1912-ben, tehát majdnem 30 évi fejlődés után hozták be törvényhozásilag, ez is arra mutat és arról győzhet meg bennünket, hogy a munkásbiztosítás terén csakis a fokozatos fejlődés elve érvényesülhet és csak nagyon óvatosan, lépésről-lépésre szabad nekünk is létező törvé-

nyünk tökéletesítésére törekedni. Nem tartom ezért feleslegesnek éppen a rokkantbiztosítás 1889-ben beterjesztett törvényhozási tárgyalása alkalmával a német képviselőházban egy igen mérvadó szakférfiúnak, az akkori belügyi államtitkárnak elhangzott véleményét szószerint is idézni, aki akkor azt mondta: »Man muss zunächst diesen Teil der sozialpolitischen Gesetzgebung — a munkásbiztosítást értve ez alatt — durchsichtiger und einfacher aufbauen, ehe es überhaupt möglich sei, *neue Aufgaben auf sie zu übertragen.*«

Németországban olyan bajok, mint amelyekben mi sínylődünk munkásbiztosításunkkal, tudvalevőleg nem voltak soha és ha akkor mégis ily óvatosak voltak és azt mondták, hogy várjuk csak meg, míg az egész szépen kialakul, míg alapjaiban megnyugodva áll előttünk az egész intézmény és csak akkor menjünk át nagyobb és nehezebb feladatok megvalósítására, akkor azt hiszem, hogy nem szerénytelen az a megjegyzésem az igen t. Előadó úrral szemben, hogy jelenleg, amikor a betegségbiztosítás bajait akarjuk gyógyítani, mikor még fürkészszük az okokat és körülményeket, amelyek a jelenlegi kedvezőtlen helyzetet előidézték, ne komplikáljuk ezt a törekvésünket ilyen nagy gondolatok megvalósítására irányuló és talán eszményi szempontból indokolt munkálatokkal, mert szerény felfogásom, praktikus gondolkodásom szerint ezek egészen hiábavaló törekvések lesznek és ezekkel célt nem érünk, ellenben épp azokat a bajokat, amelyeket orvosolnunk *kell*, reform alakjában és törvényhozási úton megvalósítanunk majd egyáltalában nem lehet.

Ezek után azt vagyok még bátor megjegyezni, hogy az előbb részletezett statisztikai adatok, amelyeknek csakis főbb és jelentősebb momentumait emeltem ki, azt is mutatják, hogy még nagyon sok fontos körülmény egyáltalában nincs felderítve statisztikailag munkásbiztosításunk körében, amiket pedig nekünk, ha okosan és praktikusán akarjuk a törvényt megreformálni, feltétlenül tudnunk kell. Példának okáért említem fel, hogy teljesen hiányzik a megbetegedések eloszlása az egész év tartamára, hogy nem tudjuk, hogy a 385.000 megbetegedési eset az év folyamán egyes hónapok szerint hogyan oszlott meg, tehát nem tudjuk ellenőrizni a dolgokat abban a tekintetben, hogy ezek a megbetegedések tünete-e azoknak az általános közegészségügyi viszonyoknak, pl. járványoknak, amikről általában panaszkodunk, hogy a téli hónapokban, vagy a kora tavaszi hónapokban szedik-e áldozataikat, a rendelkezésünkre álló statisztikából abszolúte nem tudunk következtetni arra, hogy a munkásbiztosítás terén ezek az állapotok hogyan alakulnak.

A másik momentum, ami főfontosságú volna, a következő: Folyton hangoztatjuk a gyakorlatunkban felmerülő tapasztalások alapján, hogy a mi munkásbiztosításunkban két tényező van, amely finansiális szempontból is rendkívül nagy jelentőségű és pedig a szimulancia és a munkanélküliség kérdése. Ezeknek a hatásait azonban a statisztikában hiába kutatjuk, hiába fürkészszük, pedig ezeket feltétlenül fel kellene deríteni, számszerűen ismernünk kellene, pedig nagyon jól lehetne statisztikailag megfogni ezt a kérdést, mint ahogy másutt is foglalkoztak ezzel, hogy miképpen és mily mérvben vegyülnek bele a munkanélküliség által okozott terhek a munkásbiztosításba. A német irodalom ebben a tekintetben roppant tanulságos adatokat mutat fel. Méltóztassanak visszagondolni azokra a munkálatokra, amelyek a németországi munkanélküliségi statisztika életbeléptetését megelőzték. Nekünk feltétlenül ki kellene terjesztenünk a statisztika apparátusát arra is, hogy lássuk számszerűleg is, amit pl. egyes nagy intézmények, többek között az államvasuti gépgyárak vállalati pénztára, panasznak, ahol azt hallottam, hogy őszkor, amikor szüret ideje van, hihetetlen számban emelkedik a hiányzó munkások száma, akik beteget jelentenek, de ellenőrizni a dolgot nem tudják, a törvény nem ad nekik módot és alkalmat, mert a betegellenőrzés szisztémáját nem alkalmazhatják, illetőleg annak költségeit a törvény a vállalati pénztár számlája terhére nem engedi felvételni, következésképp nem is igen törődnek a dologgal, de amennyire a saját munkálataik folytonossága szempontjából kénytelenek érdeklődni a dolgok iránt, határozottan azt állítják, hogy vannak egyes falvak a főváros zónájában, ahonnan a munkások egyszerűen nem jönnek be akkor, amikor gazdasági munkálataikkal el vannak foglalva és produkálnak nagyon könnyen olyan betegségeket, amelyek alapján táppénzélvezethez jutnak. Ezt egyelőre csakis ilyen szimptomák szerint lehet megítélni, ha statisztika állana rendelkezésünkre, azt is tudnánk, hogy ezek a szimptomák tényleg és mily mérvben forognak fenn.

Ezek után egészen röviden bátorkodom még azokra a felszólalásokra

reflektálni, ha nem is valamennyire, csak egyikére-másikára, amelyekben nagyon sok megszívlelendő eszmét találtam, de amelyeket szintén nem gondolok ezzel a törekvésünkkel, a megbiztosítás reformjával szerves kapcsolatba hozhatónak.

Papp Géza tisztelt barátunk előadása igazán széleskörű és nagy tudású szakembernek a véleményét foglalja magában, de ebbe olyan kérdések is vannak belevegyítve, amik a betegsegélyezéshez és a megbiztosításhoz egyáltalán nem tartoznak, pl. a járulékok beszolgáltatásának kérdése. Hiszen méltóztatnak tudni, hogy maguknak a munkaadóknak körében jutott kifejezésre az a követelés, hogy azt a munkaadót, aki a járulékokat be nem szolgáltatja, sikkasztás vádjá alatt fogják perbe. A dolog 5 év óta húzódott, amíg végre odáig jutottunk, hogy már van táblai ítéletünk, amely marasztaló és a kerületi pénztárak most próbálkoznak igazán keztyüs kézzel ehhez a nehéz és kényes feladathoz hozzányulni. Hogy micsoda eredménnyel fog ez járni, ebben az irányban biztosak nem lehetünk, mert ezt tulajdonképpen magában a törvényben kellett volna rendezni, amely rendezés tekintetében minálunk azonban mindenféle politikai tekintetből kifolyólag túlságos kímélettel jártak el, de ez, ismétlem, abszolúte nem tartozik a betegsegélyezési kérdéshez. Legfeljebb hátrányos körülmény, hogy azok az eszközök, amelyekkel a beteg tagokat meggyógyítani kell, nem állanak rendelkezésünkre, de az eddigi pénztári praxis szerint ez nem olyan nagy baj, mert hisz csinálnak a pénztárak egyszerűen adósságokat. Ez is megoldás, de ez a betegsegélyezés szisztémáját minálunk legkevésbé sem gátolta.

Felemlítette Papp Géza min. osztálytanácsos úr az ipari higénia elhanyagolt voltát. Teljesen igaza van, de joggal vélem felvethetőnek azt a kérdést, hogy mennyiben tartozik ez a logika ahhoz, hogy a beteg tagot meggyógyítsuk, hiszen az ipari higénia hiánya legfeljebb abban jut kifejezésre, hogy a megbetegedések száma növekszik. Ez kétségkívül baj, de ez nem annyit jelent, hogy azért a megbetegedett tagot ne lehessen meggyógyítani; meggyógyítani lehet, tekintet nélkül arra, hogy honnan szerezték betegségüket. Tehát ez ismét olyan kérdés, amely tulajdonképp a betegsegélyezés technikai feladataihoz nem tartozik.

Egyetlen kérdést találtam Papp Géza előadásában, amely fontos volna és ez az első 3 napra szóló táppénzfizetés beszüntetése, illetőleg az első 3 napi táppénzigény el nem ismerése. Ez kétségkívül reformeszmé. Csakhogy kérdés az, hogy van-e ennek oly nagy jelentősége, mint amit Papp Géza barátunk tulajdonít a dolognak. Azt látom, hogy nincs. Aszerint a statisztika szerint, amely a segélyezés időtartamára vonatkozik, 385.000 megbetegedett között 3 napig terjedő volt 1.850. (Ellenmondások: Az első 3 napra egyáltalában, semmiféle körülmények között nem kell adni táppénzt.) Ha így méltóztatnak érteni a dolgot, akkor ez jelenthet esetleg 900.000 korona megtakarítást, amit épp Kiss igazgató volt szíves a budapesti praxisa alapján felállítani, hogy azoknál, akik 7 napig betegek, a 3 napra szóló táppénzigény el ne ismertessék, ebből tényleg lényegesebb megtakarítást érhetnénk el.

Viszonyaink keretében igen nagy jelentőséggel érvényesül az orvosok kérdése és jellemző, hogy épp az orvosok legillusztrisabb képviselője, az Országos Pénztár főorvosa bizonyos nehezteléssel nyilatkozott abban a tekintetben, hogy nincsenek elég bizalommal az orvosok iránt. Én is abban a véleményben vagyok, hogy amikor a beteget meg kell gyógyítani, az első és legfontosabb kellék a jóra való, lelkiismeretes orvos. Csakhogy azért, hogy egy pénztár egy orvost pénztári orvosnak megválaszt, vagy kinevez, azzal sem az orvos iránt, sem a pénztár iránt a bizalmat még nem kelthette fel; annak egész más útjai és módjai vannak. Hiszen tudjuk a közönséges praxisból, a polgári életből, hogy az iránt az orvos iránt vagyunk bizalommal, aki a betegeit meggyógyítja, sőt bátor vagyok egy igen jellemző példára utalni, ami inkább a műveletlenebb és tudatlanabb néprétegekben tapasztalható és ez az úgynevezett kuruzsló orvosok igénybevétele. Vannak Budapesten kuruzsló orvosok, akiknek óriási praxisuk van, bár üldözik őket, az illető nép rétegei körében mégis irántuk ellenállhatatlan bizalom nyilvánul. Miért van ez? Bizonyára azért, mert ezek a kuruzsló orvosok a betegeket meggyógyítják, vagy legalább is azt a hitet keltik az emberekben, hogy meg vannak gyógyítva. Azt hiszem, hogy a pénztári orvosok részéről felpanaszolt bizalom-hiánynak egyetlen orvoslása az, hogyha a betegeket gyorsan, emberséges bánásmóddal karöltve meggyógyítani igyekeznek. Mihelyt azok a pénztári tagok azt fogják látni, hogy X. Y. orvostól ők tisztességes ellátással kapcsolatosan az ő legfontosabb érdeküket, t. i. egészségük helyreállítását várhatják meg, akkor ezeknek az orvosoknak az igénybevétele is magától fog nőni.

Mert éppen nem osztom azt a felfogást, aminek itt, bár kissé burkoltan, szintén kifejezés adatott, hogy az orvosok bizonyos tekintetben klikkuralom alatt állanak, hogy őket szakszervezeti szimpátiák, vagy antipátiák igazgatják. Hallottam olyan legendákat is, hogy egy pénztári orvosnak szemére lobbantották túlbőkezűségét és liberálítását a betegeivel szemben és akkor arra hivatkozott, hogy ő rá egyszer pisztolyt fogott egy beteg azért, mert nem adott neki táppénz-utalványt. Nem akarom tagadni, hogy bizonyos terror ilyen téren is jelentkezhetik, de azt határozottan tagadom, hogy egy okos, emberséges orvos ne tudjon egy igazán beteget megkülönböztetni olyan embertől, aki a táppénzre utazik és azt illegitim úton akarja igénybe venni.

Fontosabb dolognak azt tartom és azt hiszem, hogy a gyakorlati élet feladatai az orvosok tekintetében is abban összegezhethők, hogy az igazán beteget meg kell gyógyítani, vissza kell adni a keresetképeségét, mert hiszen tulajdonképpen a törvény célja mindazok tekintetében, amiket a betegsegélyezésnél nyújt, semmi más, mint hogy a betegeknek a keresetképeség újra visszaadassék, hiszen folytonosan keresetképtelen betegekről van szó, a törvény összes intézkedései ezt a definíciót tartalmazzák, tehát nekünk jogunk van ehhez ragaszkodni és azt mondani, hogy a betegnek a keresetképeségét visszaadni az egyetlen fontos és nemes hivatása az orvosnak és a munkásbiztosításnak. Azt hiszem, hogy ha ezt lelkiismeretesen teljesíteni is fogják, teljesíteni pedig kétségkívül lehet, legalább is emberileg lehet, akkor mindazok a bajok, amiket ezen a címen panasznak, önmaguktól meg fognak szünni.

Hahn főorvos úrnak ama javaslatai, amiket itt igen nagy hévvel képviselt és majdnem bizonyos követelés hangján hangoztatott, mind olyan igények, amelyek még a jelenleginél túlterjedőleg és messzebbmenőleg is kívánják a betegsegélyezéssel együtt járó követeléseket és előnyöket felállítani. Én nem sajnálom az igazán beteg emberektől a legmesszebbmenő bőkezű ellátást sem, de az első követelés, amit felállítok, hogy az az ember igazán beteg legyen, mert hogy a munkások által keservesen megtakarított fillérekből, — mert amidőn a törvény levonja ezeket a filléreket, ez semmi más, mint kényszer arra nézve, hogy ezt az összeget a tag betegség esetére megtakarítsa, hogy ezen keservesen megtakarított fillérekből azután bármilyen címen és bármilyen módon és bármilyen lehetőség alkalmazásával *nem beteg* tagoknak, vagy erre rá nem utalt biztosítottaknak bizonyos kedvezések nyujtassanak, azt sem logikusnak, sem a biztosítás feladataival összeegyeztethetőnek nem tartom. Sajnálom, hogy nincs szerencsém Hahn főorvos úrnak szemébe mondhatni, hogy az ő egész akciója a munkásbiztosítás terén azzal jellemezhető, hogy nagy hévvel olyan követelményeket állít fel, amelyek mind nagyon szépek, nagyon becsülésreméltók, de sohasem törődik azzal, hogy azok a rendelkezésre álló pénzügyi eszközökkel fedezhetők-e, vagy nem. Ő a pénzügyi momentumokkal nem törődik. Ezt veszedelmesnek tartom és pedig azért, mert az ilyen igényeknek épp oly elsőrangú szaktekintélyek által való hangoztatása a biztosítottak körében bizonyos soha nem teljesíthető követelményeknek a felkeltésére alkalmas. Azok még ma is abban a véleményben vannak, hogy amit nekik a törvény nyújt, az semmi, az még a könyöradománynál is alantabb színvonalon áll. Hiszen méltóztatnak emlékezni, amikor a törvény életbelépett, akkor a munkásérdekeltség körében ki volt adva a jelszó, hogy ez alamizna-törvény. Nagyon veszélyesnek tartom, hogyha olyanok, akik a pénztár szolgáltatában épp az orvosi téren elől járnak, ilyen javítási, vagy tökéletesítési céllal bár, de mégis ilyen igényeket odadobnak, ezekkel nyugtalanítják a biztosítási érdekeltséget és azoknak körében azt a meggyőződést erősítik meg, hogy ez a jelenlegi törvény, illetőleg az, amit ez a jelenlegi törvény nyújt a betegeknek, nem elégséges, és ezeknek a még további kibővítésére, vagy megnagyobbítására, szaporítására nekik jogaik vannak. Ezt azért tartom sajnálatosnak, mert az a meggyőződésem, hogy azok az eszközök, amelyeket ez a törvény a megbetegett és keresetképtelen tagok ellátására nézve alkalmazhatónak tartott, igen is nagy bajok, mélyreható bajok enyhítésére teljesen elegendők, csak okosan kell azokat felhasználni, mindig kiküszöbölve az illegitim igénybevételt és a praksziszból is merített meggyőződésem, ott vannak a vállalati pénztárak, ahol igazán emberséges ellátást, lehet mondani, egyik-másik esetben a legtökéletesebb betegellátást nyújtják semmi egyéb eszközzel, mint amennyit a mi törvényünk ismer és állít fel mindezekre a feladatokra nézve, — ismétlen: meggyőződésem, hogy amit a mi törvényünk ezidő szerint nyújt, — a családtagok ellátása pláne oly momentum, amely sehol máshol meg nem valósítottatott — teljesen elegendő

az igények kielégítésére. Nem helyes Potemkinfalvakat varázsolni az érdekelt-ség elé, nem helyes ez a nagyon is sujtásos nemzeti viselet a munkásbiztosítás terén és sokkal okosabbnak tartanám a meglévő eszközökkel elérni eredményeket és ezen eredmények alapján azután fokozatosan fejleszteni az intézményt.

Méltóztassék megengedni, hogy ipusztriális érdekeink szempontjából kifejezést adjak még egy megjegyzésnek, amely vonatkozik a külfölddel és a külföldi példákkal úton-útfélen felhozott összehasonlításokra, hogy a mi állapotaink kedvezőek, hogy a mi állapotaink kielégítőek, nem jelentenek túlságos megterhelést az ipusztriára nézve azért, mert im Auszttriában így van, Németországban emígy van. Úgy a mélyen tisztelt Előadó úr, mint majdnem az összes felszólaló urak valamennyien utaltak folytonosan a külföldi példákra, ezeket nem is vehe-tem rossz néven, csak hogy méltóztassék egy meglehető praxszisra visszatekintő, közönséges ipusztriális munkásnak megengedni azt a megjegyzést, hogy adják meg az urak nekünk az osztrák ipusztriális viszonyokat és feltételeket, ne csak a munkásbiztosítás terén utaljanak arra, hanem adják meg azokat a megélhetési, fejlődési viszonyokat, amelyeket az ipusztria Auszttriában és Németországban élvez, akkor semmi aggályunk nem lesz abban a tekintetben, hogy Önök a követelmények indokolására hivatkozhasanak bármilyen más külföldi példákra. Nem lehet kiragadni egyes momentumokat, mert az, hogy Németországban a beteg-ellátásra egyes tagok szerint nem fordítanak nagyobb összeget, mint ennyit és ennyit, éppen nem jelenti azt, hogy nálunk az e címen felmerülő szükséglet elvi-selhető, mert a mi ipusztriális életünk és annak feltételei, a mi ipusztriális ekzigenciáink egészen más viszonyok között élnek, mint ahogy ez Németország-ban, vagy Auszttriában tapasztalható, természetes tehát, hogy a hivatkozások is nem állhatnak meg abban a tekintetben, hogy lehet-e nálunk az ipusztriának a vállaira oly terheket róni, mint aminőket odakint igen könnyen elviselhetnek.

Ezeket előrebocsátva, tiszteletteljes véleményemet abban a tekintetben, hogy minő reformgondolatokkal foglalkozhatunk a betegbiztosítás keretében, abban foglalhatom össze, hogy alapeszmém az és ezt nyíltan vallom, hogy az igazán betegekért meg kell tenni mindent, azokról a legbőkezűbben is kell gondoskodni, még a feleslegest sem kell tőlük sajnálni, de aki nem beteg, azt a munkásbiztosítási törvény alapján nem részesíthetjük azokban a jótétemények-ben, amelyekkel a törvény kizárólag csakis a keresetképtelen betegeket akarta segíteni. És ezt az alapeszmémet indokolom azzal, hogy nem lehet a törvény feltevése és gondolata szerint keresetképtelen és komolyan beteg az, aki 2—3 napig, sőt esetleg 4—5 napig beteg és még távolról sem igazán beteg az, aki csak arra igyekszik, hogy táppénz étvezetéhez jusson. Ezt elv szerint elfogad-hatónak nem tartom, és ennek alapján erre az alapeszmére gondolom felépít-hetni azokat a gondolatokat, amiket a reform keretében talán figyelembe ajánl-hatnék.

Az első, amit voltam bátor érinteni, a munkanélküliségről szóló statisztika felvételének megvalósítása. Érzem a nehézséget, hogy a munkásbiztosítás keretében egy ilyen statisztikai felvétel még egy könnyen meg nem valósítható, talán nem is egészen ehhez a törvényhez tartozó dolog, de mindenesetre szükséges-nek tartom, hogy a kormány figyelme arra felhívassék, hogy itt kauzális kapcso-latok állanak fenn, amelyek a munkásbiztosítás szempontjából rendkívül nagy jelentőségűek. Nekünk tudnunk kellene és alapos tájékozást kellene szereznünk afelől, hogy a betegtaglétszám alakulásában a munkanélküliségnek milyen sze-repe van. Eddig a helyzet semmit tekintetben nem ijesztő, mert eddig a betegség-biztosítási ágazatban a taglétszám folytonos emelkedésben áll. Hanyatlást a tag-létszám tekintetében még eddig a törvény életbeléptetése óta nem tapasztaltam a legkisebb tekintetben sem, ami amellet bizonyít, hogy a munkanélküliség ha-tása olyan értelemben, hogy a törvény feltételei szerint biztosított tag biztosított voltával járó előnyöket nem képes megszerezni, nem forog fenn; marad a másod-ik kérdés és ez az, hogyha a beteglétszám emelkedik, ezen emelkedés keretében a munkanélküliség hatásai miképp érvényesülnek. Ezt feltétlenül tisztázandó-nak tartom, mert ha tényleg úgy áll a dolog, mint ahogy azt sok oldalról halljuk, hogy bizonyos időkben, ipusztriális konjunkturák visszahanyatlása esetében a táppénzigények feltűnően emelkednek, ez azt mutatja, hogy a munkanélküliség a munkásbiztosítás jelenlegi keretében felettébb hátrányosan érvényesül, felettébb hátrányos hatással van. Mert ha ez így van és a munkanélküliség címen száz-ezreket, vagy milliókat elvonunk a betegségbiztosítástól, tehát elvonjuk a beteg-ségi biztosítás tulajdonképpeni rendeltetésétől, hogy tudniillik a keresetképtelen

beteg tagokat lássuk el, akkor ez nagy inkonveniencia a törvénnyel szemben és akkor ezt a kérdést feltétlenül rendeznünk kell törvényhozásilag, vagyis gondoskodni kell arról, hogy a munkanélküliség bajai gyógyíttassanak azon címen, ama recept szerint, mint ahogy azt más országokban megcsinálták, de semmiesetre se engedjük, hogy a munkanélküliség bajai a betegségbiztosítás keretében érvényesülhessenek.

Egy második fontos kérdés, amelyről sajátságos módon az összes felszólaló tagtársak meg nem emlékeztek, az ellenőrzés szigorítása a keresetképtelen beteg tagokkal szemben is, főképp tehát a betegséget színlelőkkel szemben, amire egy kipróbált intézmény van és ez a betegvizsgálók intézménye. Régebbi időben egyik-másik pénztárnál meg is valósították, ma is csinálják a betegellenőrzést, de nem evvel a direkt rendeltetéssel. Mert más dolog az, ha egy szervezett, rendszeresített betegellenőrzéssel vizsgálják a betegeket és más a nem szervezett módon, itt-ott is néha napján alkalmazott kísérletek alapján végzett betegellenőrzés.

Egy további követelménynek tartom a szélsőségig menő takarékoságot az egész vonalon, mert minden megtakarított fillér rendeltetése az, hogy az igazán betegeket gyógyítsuk és az igazi munkásnyomort enyhítsük. Ebből a szempontból nagyon megszívlelendőnek tartom azt a gondolatot, hogy a nagyobb forgalmú kerületi pénztárak saját gyógyszer-tárakat állítsanak fel. Jól tudom, hogy ezzel magunkra zúdítanánk a gyógyszerész-érdekeltség haragját és neheztelését, de ez nem tarthat vissza és nem feszélyezhet ennek a követelésétől, ami utóvégre érvényesülésre is fog jutni, mert hiszen egy nagyobb forgalmú kórház is saját házi gyógyszer-tárat létesít. Nem látom be, hogy a budapesti pénztár miért ne létesíthetne saját gyógyszer-tárat egy pár százezer beteg tag gyógyszer-szükségleteinek ellátása érdekében. Méltóztatassanak szemügyre venni, hogy a gyógyszer-tárak egyes kerületi pénztáraknak 30–40%-ig engedményt adnak, hisz ez maga mutatja azt, hogy itt igazán felesleges módon százazrek elpocsékolatnak, mert hogy ez a szegény munkások ellátására létesített intézmény hogyan jön ahhoz, hogy a gyógyszerészek vagyonosodását mozdítsa elő, ez sem humánus szempontból, sem okos gazdálkodás szempontjából semmivel indokolni nem lehet.

Volna még egy sokat vitatott kérdés, a fürdősegélyek kérdése. Meglehetősen élemedett kort értem el, de még nem voltam fürdőben soha, bár voltam beteg akárhányszor. Egy igazán bájos novellára hívom fel az urak figyelmét. Mikszáth Kálmán a »Fekete Kakas« című kis regényében leírja, hogy egy faluban egyszer elkezdtek az emberek feltűnően köhögni, valami tüdőbaj-járvány volt akkor és az orvos küldözgette a falusi jobbmódú parasztokat Gleichenbergbe és egy öreg bácsival megtörtént az, hogy sokat köhögött, a családja összespórolt neki bizonyos összeget, amelylyel Gleichenbergbe mehessen fürdőzni. Kezébe kapta az összeget és azután valahogyan egy jótékony mámorba fulladva, elköltött belőle nagyobb összeget, azután gondolta, hogy visszaszerezheti és leült a barátaival kártyázni és természetesen a pénze mind egy fillérig elúszott. Roppant kedvesen írja le Mikszáth Kálmán, amit itt kiemelendőnek tartok, hogy a fürdőbe küldöttek közül egyre-másra haltak el az emberek, csakis ez az öreg bácsi, aki a közölt okból nem tudott elmenni a fürdőbe, csodálatos módon odahaza meggyógyult. Ez nem kíván irányadásul szolgálni semmi tekintetben, de talán ez is bizonyítja azt, hogy a nép felfogása szerint a fürdőbe utalás inkább luxus, mint szükségesség. Mikor azt hangoztatjuk, hogy az egész vonalon a legszigorúbb takarékoságra kell törekedni, akkor olyan eszmékkel szembe kell helyezkedni, hogy a fürdőbe utalás jelenlegi prakszisének még tovább is fejleszteni kell és nem szabad szó nélkül hagynunk, hogy azon a vesszőparipán lovagoljanak, hogy a fürdőbe-utalással elejét veszik egy betegség kezdetének és ezzel nagy takarékoságot is érnek el. Én ezt a logikát követni nem tudom és nagyon ajánlom, hogy a fürdősegélyek megszavazása és a fürdőbe utalások terén, még a választott bírósági prakszis szerint lábrakapott eljárással szemben is óvatosan járjunk el, mert ebből nagy bajok keletkezhetnek, amik ennek a prakszisnak a folyományaképpen a jövőben orvosolhatatlanokká válhatnak.

Röviden összevonva felszólalásom velejét, arra utalok, hogy maga a munkásbiztosítás, illetőleg a munkásbetegsegélyezés sajátképpen igen egyszerű feladat, abból áll, hogy aki igazán beteg és igazán keresetképtelen, azt ha emberi berendezéseink szerint egyáltalában lehetséges, meg kell gyógyítani, ettől eltekintve pedig az egész betegsegélyezés szerény felfogásaim szerint nem más, mint egy igen nagy, igen fontos üzlet, amelybe üzleti elveket kell belevinni és

amit üzleti elvek szerint kormányozni kell. Nem szabad ebbe az intézménybe mindenféle nagyvárosi hóbortokat belevinni, nem szabad székházépítési mániákat előmozdítani, nem szabad semmiféle Potemkinfalvakkal elkápráztatni az érdekeltség szemét. Amire törekedni kell, a külföldi példák is mutatták, az, hogy financiálisan rendbe kell hozni az intézményt, megtakarításokat kell elérni, vagyont kell gyűjteni és így aztán lehet ebből az intézményből a munkás érdekeltségre nézve szerény felfogásom szerint kiapadhatatlan áldást fakasztani. (Éljenzés).

JOGGYAKORLAT

BETEGSEGÉLYEZÉS.

Közlekedési költség megtérítésére vonatkozó igény.

M. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1913. évi június hó 26-án kelt 1912. P. 315/5. sz. ítélete.

Ítélet: A magy. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal a felebbezést elutasítja, és az I. bíróság ítéletét helybenhagyva, igénylőt a vasúti költség megtérítésére irányuló igényével elutasítja.

Megokolás: A k-i kerületi munkásbiztosító pénztár igazgatósága igénylőt vasúti költség megtérítésére vonatkozó igényével elutasította azzal a megokolással, hogy igénylő a szóban levő utazásokhoz a pénztár beleegyezését előzetesen kérni elmulasztotta.

Az I. bíróság az elutasító határozatot helybenhagyta.

A felebbviteli bíróság az alsó fokon elfoglalt elutasító álláspontot helyeselte. Az 1907. XIX. t.-c. 59. §. utolsó bekezdésében foglalt szabály ugyanis a magy. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal bírói tanácsának 10. sz. elvi határozatában kifejtett elvi álláspontból levont okszerű következtetéssel az orvosi vizsgálat céljából tett utazás költségére is alkalmazást talál, ha az utazás a pénztár engedélye nélkül történt. Már pedig az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár alapszabályainak 57. §-a értelmében távozási engedélyt csak a pénztár adhat, pénztári orvosnak pedig ebben csak javaslattevői és nem rendelkező jogköre van. Igénylő abbéli állítása tehát, amely szerint B-re dr. J. M., M-ra pedig dr. K. I. pénztári orvosok tanácsára utazott el, valóság esetében sem szolgáltatna jogalapot eme két utazás költségének megítélésére. A pénztár maga ugyanis, illetékes hatáskörében, nem intézkedett az utazások tárgyában, sürgős szükség pedig, miként az I. bírósági ítélet megokolása helyesen kiemeli, igénylő esetében nem forgott fenn.

BALESETBIZTOSÍTÁS.

Állami vállalatok alkalmazottainak baleseti kártalanítása.

M. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal 1913. évi június hó 26-án kelt 1913. P. 2/2. sz. ítélete.

Ítélet: A m. kir. Állami Munkásbiztosítási Hivatal a felebbezésnek helyt ad.

Megokolás: Az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár igazgatósága igénylőt azért utasította el, mert mint állami alkalmazott, a 4.616/910. M. E. sz. minisztertanácsi határozat értelmében nem a pénztártól kapja a kártalanítást.

Igénylő felebbezése folytán az I. bíróság is felülbírálta az igényt és azt szinte elutasította.

Az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztár felebbezése annak kimondását kéri, hogy a már megjelölt minisztertanácsi határozat értelmében az állami vállalatok alkalmazottai baleseti sérülés esetén a pénztárral szemben kártalanítási igényt nem támaszthatnak.

A felebbviteli bíróság a pénztár felebbezési kérelmét jogosnak, ellenben az I. bíróságnak ezzel ellenkező álláspontját helyt nem állónak ismerte fel. Az

I. bíróság ugyanis, bár helyes alaptól indult ki, amidőn döntő kérdésnek azt tekintette, vajjon igénylőnek van-e olyan nyugdíjigénye, amely az 1907 : XIX. t.-c. VII. fejezetében megállapított kártalanításnak megfelel, mégis téves megállapításra jutott, amikor ezt a kérdést tagadó értelemben oldotta meg.

A felebbviteli bíróság kétségtelennek találja, hogy igénylőnek a magy. kir. minisztérium 4.616/M. E. sz. rendelete alapján jogos igénye van a kir. kincstárral szemben a megjelölt mértékű ellátásra. A már idézett rendelet kifejezetten akként rendelkezik ugyanis, hogy az összes állami vállalatoknál s hivataloknál alkalmazottak, ideértve a bányatársulások tagjait is, akiknek az 1907 : XIX. t.-c. értelmében baleset esetére kártalanításra igényük van, üzleti, vagy az 1907 : XIX. t.-c. 9. §-ában említett baleset esetén úgy a maguk, mint hozzátartozóik részére e törvény VII. fejezetében megállapított kártalanításnak megfelelő »ellátásra« tarthatnak igényt. Az a körülmény, mely szerint a rendelet »ellátást« biztosít, míg a törvény 10. §-a a balesetbiztosítási kötelezettség hatálya »nyugdíjigényről« feltételezve zárja ki, az itt szóban levő kérdésben nem okoz oly különbséget, amely jogilag számba vehető volna.

Az állami alkalmazottak ellátása magában foglalja ugyanis, miként ez az állami alkalmazottak, valamint azok özvegyeinek és árváinak ellátásáról szóló 1912 : LXV. t.-c. szóhasználatából kitűnik, a megfelelő esetekben kijáró nyugdíjat is, amely egyik neme az ellátásnak.

De ettől eltekintve, bármely címen adja a kincstár az itt szóban levő baleseti kártalanítást, ez jogalapja és tartalma szerint az 1907 : XIX. t.-c. 10. §-ában meghatározott ellátmány jellegével, a rendeletben kifejezetten is megjelölt »üzemi balesetből kifolyó kártalanítás« rendeltetésével bir. E döntő jelentőségű tény mellett egyáltalában nincsen súlya annak az I. bíróság ítéletében felhozott körülménynek, hogy maga a már idézett rendelet sem vonja ki igénylőt a pénztári biztosítás hatálya alól. Az 1907 : XIX. t.-c. 10. §-a nem tartalmaz ugyanis olyan rendelkezést, amely a balesetbiztosítás kötelezettség kizárását a megfelelő nyugdíjigény jogszerű megállapítása mellett még attól is feltételezné, hogy az állami alkalmazottak, vagy ezek bizonyos csoportja tekintetében kormányrendelettel és kifejezetten történjék balesetbiztosítás kizárása. Nyilvánvaló, hogy minden esetben a felmerült elintézésre illetékes hatóságnak saját hatáskörébe kell elbírálnia, hogy valamely állami alkalmazott, figyelemmel az 1907 : XIX. t.-c. 3. és 10. §-aira és a már idézett miniszteriumi rendeletre is, balesetbiztosítás hatálya alatt áll-e, vagy sem. A felebbviteli bíróság mindezek alapján saját törvényes hatáskörében arra a megállapításra jutott, hogy igénylő a jelen pörbeli baleset idején az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztárnál baleset esetére biztosítva nem volt. A felebbviteli bíróságnak ebből az álláspontjából folyólag mellőzni kellett az I. bíróság ítéletének azt a semmi törvényes rendelkezésre nem alapítható további okfejtését, amely az igény elutasítását azzal indokolja, hogy igénylőnek csakis egyszeres kártalanításhoz lehet igénye, amelyet pedig a kir. kincstár részéről tényleg megkap. Az I. bírósági ítélet megokolásának az a kitétele pedig, amely szerint igénylő kártalanítási igénye a pénztárral szemben jövőben azonnal beállna, amennyiben a megjelölt minisztertanácsi határozat megváltoztatásával utóbb elvesztené kártalanítási igényét, a kincstárral szemben, mint jövőben és csak esetleg bekövetkező feltételre alapított, az annak idején netán keletkező vitának pedig jogszerűen nem praejudikáló és így felesleges jogi megállapítás, szintén mellőzendő volt.

A „Munkásügyi Szemle“ kiadása

A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS KÉZIKÖNYVE

A betegségélyezés és balesetbiztosítás teljes joganyagának feldolgozásával
írta: Dr. HALÁSZ ALADÁR ügyvéd, az Országos Pénztár ügyész-litkára

Második teljesen átdolgozott kiadás. ■ ■ Ára vászonkötésben 6 korona.

Megrendelhető a kiadóhivatalban (Budapest II., Fő-utca 23.) és minden könyvkereskedésben.

A szerkesztésért felelős: KIS ADOLF. — Főmunkatárs: Dr. SASVÁRI JÓZSEF.

HIRDETÉSEK.

Részletfizetésre

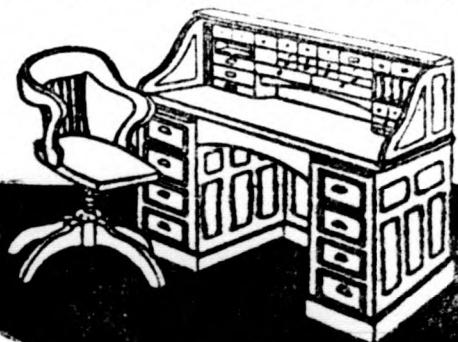
is szállítunk

modern amerikai irodai-, úriszoba-

és könyvtár-berendezéseket

Glogowski és Társa cs. és ktr. udv. szállító
Budapest, VI. ker., Andrásy-út 12.

Képes
árjegyzék

ingyen
és bér-
mentve.

**„UNIO“ ÉLET- ÉS GYERMEK-
BIZTOSÍTÓ INTÉZET M. SZ.**

Budapest, VI., Teréz-körút 40-42.

ALAPÍTTATOTT 1863-BAN.

F. évi július havában 1,197.300 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 1,155.900 K értékű új biztosítási kötvény állítatott ki.

Biztosítási összegek fejében 209.954 K 76 fillér fizettetett ki.

1913. évi január 1-től július 31-éig bezárólag 8,804.400 K értékű biztosítási ajánlat nyújtott be és 7,582.000 K értékű új biztosítási kötvény állítatott ki.

Biztosítási összegek fejében a folyó évben 1,127.515 K 10 f és az intézet fennállása óta 21,552.809 K 12 f fizettetett ki.

Ezen intézet az élet- és gyermekbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és a legelőnyösebb feltételek mellett.

A jelenkor legjobb tetőfedő anyaga

Igen fontos!

Minden Eternit-lap

„ETERNIT“

szóval van megjelölve. Sziveskedjék

mindig határozottan

HATSCHÉK-féle

ETERNIT-palát

kérni.

Magyarországi központi:

„Eternit Művek“

Hatschek Lajos

Budapest,

VI., Andrásy-út 33.

ETERNIT

PALA

Hatschek szabadalma

Telegdi Ármin

részárú-vállalata

Budapest, VII., Damjanich-utca 37.

Telefon: 105-07.

HOLLANDI

életbiztosító részvénytársaság

(Algemeene Maatschappij van Levensverzekering en Lijfrente)

AMSTERDAM.

MAGYARORSZÁGI IGAZGATÓSÁG AZ INTÉZET SAJÁT PALOTÁJÁBAN:

Budapesten, Calvin-tér, Baross-utca 1., Ullői-út 2-4. sz.

Bejárat az Ullői-út 4. sz. kapun.

LEGLCSÓBB DIJAK.

Az 1910-ik év végén **392 millió** koronát :: a biztosítások összege meghaladta.

A tartalékok összege: **115 millió 894,476 K**

Eddigi kifizetések a biztosítottaknak **119 millió 874,160 K**

ANDOR és FUTTAKY

Villamos világítási-, erőátviteli-, lift-,
telefon- és villámhárítóberendezések

CSILLÁRKÜLÖNLEGESSÉGEK
nagy raktára

Budapest VI., Király-utca 18.
Telefon 52-99.

TAURIL

MAGYAR MUNKÁS
MAGYAR MUNKÁJA

a legtökéletesebb TÖMITŐ LEMEZ

EXPORT AZ EGÉSZ VILÁGBA.
ÓVAKODJUNK UTÁNZATTÓL.

Tauril központi elárúsítási iroda:
Budapest, VI., Gyár-utca 26. sz.

Aki igazán SZALAMIT akar venni,
jó és ízletes az kérjen

HERZ-SZALAMIT

Ezen legjobb hírnévnek örvendő magyar
szalámi a legtisztább kezelés mellett első
rendű sertéshusból készül. Csak az a va-
lódi Herz-féle szalámi, melynek rudja olom-
peccséttel van el látható, a mire
látva, melyen a úgy a rudakban,
gyár védjegye mint a felvágott
állapotban való bevásárlásnál ügyeljünk.

Herz Ármín Flai szalámigyár, Budapest.

KOVALD FEST, TISZTIT.

GYÁR és FÜÜZLET: VII. SZÖVETSÉG-U. 35-37.
BUDAPEST.

Gyűjtőtelepek | Képviseltek a
a székesfőváros | vidék legtöbb
minden részén. | városában.

TELEFON 58-45 és 128-13.

BUDAI MÁRIA-FORRÁS

természetes sulfatos ásványvíz.

Ivókura hidegen vagy melegen.

INDIKÁLT: 1. Szív és véredények bajai-
nál, arteriosclerosisnál, asthmánál és agy-
vértorlódásnál unicum és specifikum. 2.
Gyomor-, bél-, máj- és epeutak bajainál.
3. Vese-, húgy- és ivarszervi bántalmak-
nál (húgycső, húgycsőtakár, vesefőveny, vese-
és húgyhomok és vesemedencelob eseteiben). 4. Pros-
tatabajoknál, méhbajoknál, köszvénynél,
(húgysavas diathesis, elhízásnál és cukroshúgy-
árnál. 5. Páratlan hatású gyermekhashajtó.
ELŐNYEI: 1. A vizeletet enyhén és biztosan fo-
kozza, szabályozza és tisztítja (nátrium nitr-
icum, magnesium sulfuricum és calciumchlorid tar-
talmánál fogva). 2. A bélműködést nagyobb te-
vékenységre serkenti. 3. Az étvágyat megle-
pően elősegíti. 4. Kevés szén-savat tartalmaz.

Elszakíthatatlan

munkásöltöny

Orvosi boncköpeny
Orvosi rendelő kabát
Gyógyszerészköpeny
Vegyeszköpeny

GUTMANN J. és TSA

Budapest, Rákóczi-út 13.

Minta és árjegyzék ingyen és bérmentve.

ERZSÉBET KIRÁLYNÉ SÓSFÜRDŐ

Budapest—Kelenföld

Villamos közlekedés. A mai kor igényeinek megfelelőleg berendezve: gőzfűtés, villany-
világítás. **Gyógyjavallatok:** általános gyengeség, idegzsábák, izom- és ízületi csúsz, köszvény,
székrekedés, aranyér, alhasi vérbőség, máj- és epeutak megbetegedése, főleg **női bajoknál**,
minők: tisztulási rendellenességek, hüvely- és méhhurut, idült méhlob, húgyutak megbetegedé-
seinél, úgyszintén medencebéli lobok után visszamaradt izzadmányok, sterilitásnál. Ivókura,
forróleghőfürdők, vibrációs massage. — Állandó orvosi felügyelet. — Prospektust ingyen és bér-
mentve küld a fürdőigazgatóság.

A legideálisabb és legjobb **KIRÁLY keserűvíz.** Az elrontott gyomrot pár óra alatt
hashajtó a természetes budai rendbe hozza. Kapható minden gyógy-
tárban, drogueriában és jobb fűszerkereskedésben. Nagybani szétküldést a forráskezelőség
eszközzel. Az Erzsébet királyné sósfürdő és keserűvízforrások igazgatósága, Budapest.

Marta-Automobilok

A MAGYAR ARISTOKRÁCIA MÁRKÁJA.

Gyár:
**MARTA MAGYAR AUTOMOBIL
RESZVÉNY TÁRSASÁG, ARAD.**

Vezérképviselőt:
Royal-Garage.
BUDAPEST, IX., Páva-u. 10-12.

GARAY SAMU ÉS TÁRSA

sebészeti-, mű-,
kötőszerszám- és vil-
lanygép-gyártók. BUDAPEST, IV.
Kossuth Lajos-
utca 1. szám.
(Ferenciek bazára). Gyár ugyanott az udvarban.

A budapesti és számos vidéki kerületi munkásbiztosító pénztár és betegsegélyező egyletek szerződéses szállítói ajánlják saját készítményű sérvekötő, haskötő, orthopädia-gépeiket; műlábak, műkezek, lábgépek, mellfűzők és összes egyéb betegápolási gyártmányaikat és orvosi műszereiket, valamint rendelő-intézeteknek szükséges vasbutor és egyéb berendezéseiket.

JUTÁNYOS GYÁRI ÁRAK!
Javításokat gyorsan és olcsón teljesítenek.
PÁRTOLJUK A MAGYAR IPART!

HIRSCH és FRANK

Budapest-salgótarjáni gépgyár és vasöntő részvénytársulat. BUDAPEST, VI., ARÉNA-ÚT 132. sz.

□ Külön osztály: TÉGLAGYÁRI GÉPEK. □
Gyárt: FALITÉGLA- S CSERÉPSAJTÓKAT,
TÉGLAGYÁRTÓ- ÉS ANYAGMEGMUNKÁLÓ-
GÉPEKET, legújabb és legjobban bevált □
□ szerkezetekben. □

Elvállalja anyagvizsgálatok kivitelét és
TELJES TÉGLAGYÁRI TELEPEK LÉTESÍTÉSÉT

Tervek és költségvetések díjtalanul. □ **ELSŐRANGÚ REFERENCIÁK**

FANGÓ

GYÓGYINTÉZET

Budapest VII., Erzsébet-körút 51.
(Körúti fürdőben).

Battagliai vulkanikus radio-activ iszappal való *részleges göngyölés*. Csúsz, köszvény, idegzsábák, sebészeti utóbántalmak és izzadányok (hasüri) eseteiben gyors és radikális eredmény. □

Ajánlják orvosaink
□ legkiválóbbjai. □

1909-ik évben 32.000 kezelés.
Munkásbiztosító pénztárak figyelmébe ajánlja az Országos Pénztár 1909. okt. 28-án megjelent 38.457. sz. körirata.

FANGÓ-ELADÁS. HÁZI KEZELÉS.

VEZETŐ ORVOS: VÁNDOR DEZSŐ DR

MAGYAR PAPIR ÉS IRÓSZER :: SZÁLLÍTÁSI VÁLLALAT ::

Budapest, V. ker., Csáky-utca 8. szám

Szerződéses papir- és írószer-szállítója többek között a Kereskedelemügyi Magy. Kir. Miniszteriumnak, az Országos Munkásbetegsegélyező és Balesetbiztosító Pénztárnak, a Budapesti Ker. Munkásbiztosító Pénztárnak, továbbá a M. Kir. Posta és Távirada Vezérigazgatóság és az ország területén levő összes hivatalainak, a Magy. Kir. Államvasutak Igazgatósága és összes üzletvezetőségeinek, igen sok egyéb közhivatal és közlekedési vállalatnak, pénzügyintézeteknek és magán cégeknek.

Continental Pneumatik

legjobb gyártmány kerékpárok, hintók és autók kerekei részére.

ÖSTERREICHISCH-AMERIKANISCHE GUMMIFABR. A.-G.
WIEN, XIII., BREITENSEE.

Raktár Budapestén:

DÉRY GYULÁNAL,
VI. ker., Révay-utca 6. szám.

ALAPITTATOTT 1856. ■ TELEFON 958.

FISCHER PÉTER ÉS TÁRSA

RÉSZV.-TÁRS. BUDAPEST.

Főüzlet és gyár:

IV., Kossuth Lajos-utca 6.

Ajánlják saját készítményű orvosi műszer, sérvkötő, haskötő, müláb, műkar, támogató és a betegápoláshoz szükséges összes gyártmányaikat. □

Előnyös árak. Pontos kiszolgálás.

Árjegyzék kívánatra ingyen.

„TUBERIN“

orvosilag legideálisabb és legolcsóbb guajacol készítménynek elismerve és javalva a légzőszervek összes bántalmainál. Gyermekek is kellemes íze miatt szívesen veszik. — Tartalmaz: Kal. sulfo. guajac. Natr. Telluric. Cognac. Aqua Naphae, Syr. Coffeae.

1 üveg 180 gr. ára 2'50 kor. — Egyleteknek 1'60 kor.

Főraktár:

SZENT HERMINA GYÓGYSZERTÁR
BUDAPEST, VII. KERÜLET THOKOLY-UT 28. SZÁM.

Modern transmissiók

sajtolt acéllemezből

 200%-kal erősebb
és
50%-kal könnyebb
mint az öntöttvas transmissiók.

Tartós, könnyű, olcsó, állandóan raktáron

Kell Jenő Budapest
V., Kálmán-utca 15.

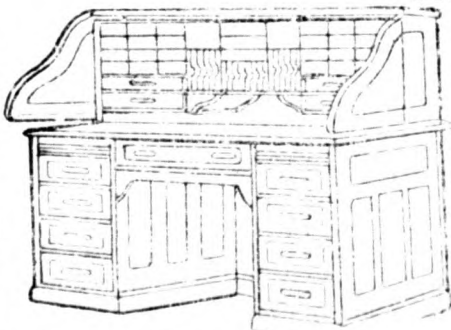
Dr. PAJOR- szanatorium és vízgyógyintézet

BUDAPEST,
VAS-UTCA 17. SZ.

A POSTYÉNI ISZAP
FŐRAKTÁRA.

REDŐNYÖS

és lapos íróasztalok. Íratszekrények. Kártyanyilvántartás. Teljes intézeti berendezések.

Elsőrendű minőség!

Szolid árak;

Hirsch és Társa

Budapest,

V., Alkotmány-utca 19.

„REGNA“

a jelenkor legtökéletesebb írógépe. Országszerte díjmentes bemutatás — Pénz-, könyv- és okmány-szekrények.

Orvos urak figyelmébe!

Ludtálpúak és fájos lábúak legjobb eredményel használják
szab. Laufer ludtálp-fűzőt.

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust
kivánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész

BUDAPEST,

IV., Muzeum-körút 9. szám.

Alapítva
1841-ben.

**Pesti Magyar
Kereskedelmi
Bank** Budapest
V., Fürdő-utca 2.

◆ Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000 >

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

◆ II., Fő-utca,
II., Margit-körút,
IV., Kossuth Lajos-utca és
Károly-körút sarkán,
V., Váci-körút 74.,
V., Szabadságtér 16.,
VI., Andrásy-út 21.,
◆ VII., Erzsébet-körút 25
VII., Lövölde-tér 9.,
VII., Rákóczi-út 32.
VII., Rákóczi-út 84.
VIII., József-körút.
◆ IX., Várház-körút 5.
X., Kőbánya, Liget-tér 2.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nkanizsa, Nszeben. Sopron,
Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül kommanditek és
affiliált intézetek az ország, val mint a Balkán
nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen, Wien.

'MATADOR'

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

◆◆◆

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszij-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselő és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

**ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR
RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY-LIGETFALU)**

Gyárt egyszerű, kettős és átfonott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz
és bármely más fémből víz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselő
és raktár: **Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.**

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

Ideal

irógép

absolut látható irással.

Igen
célszerű
beteg-
pénz-
tárak
részére.

Vezérképviselői

SCHOTT H. ÉS DONNATH

cs. és kir. udvari szállítók
BUDAPEST, VI. KER., ANDRÁSSY-UT 53. SZ.

Hivatalok, irodák, gyárak, üzle-
tek részére házhoz szállítunk és
hetenkint pontosan tisztával felváltunk
hyg. tisztított

kölcsöntörülközőt

portörölt, padlóruhát.

Külön vendéglői kölcsön-
fehérenemű osztály.

„A. B. C.” EGYESÜLT FEHÉR-
NEMŰ KÖLCSÖNZŐ VÁLLALAT
V., Visegrádi-utca 9. sz.

Telefon: 46-86.

SEMPERIT GUMMIWERKE

G. m. b. H. ■■ WIEN.

Automobil-, kocsi- és
motor-pneumatik
kocsikerék-gummi

Vezérképviselő és raktár:

SALZBERGER SAMU
VI. ker., Andrássy-út 20. szám.

MAGYAR KENDER- ÉS LENIPAR R.-T.

Előbb: Salzman és Társa.

Központ: Budapest V., Szabadság-tér 15.

Gyárak: Szeged, Dunaföldvár stb.

Szegedi szövődéknben készülnek a saját
kendergyárunkban kikészített, fonódánkban
fonott fonalakból a legjobb minőségű vásznak,
vizmentes szövetek, len- és kenderzsákok stb.

Ajánljuk a kendergyárunkban kikészített,
elismert jóminőségű kenderfajtáinkat és fonó-
dánk elsőrendű len- és kender-fonalait.

Eckardt Vilmos és Hotop Ernő r.-t.

Budapest, V., Dorottya-u. 6.

Tervezünk és vállalunk 1870. év óta
téglaégetőket, tetőcserépgyárakat,
chamotte-téglagyárakat, mészégetőket,
magnezitgyárakat, tüzelési berendezé-
seket, gyárkéményeket, kazán-
befalazásokat.

■■■■ KÖRUTI FÜRDŐ ■■■■

Budapesten, VII., Erzsébet-körut 51. sz.

A főváros gócpontjában.

TISZTASÁGI- ÉS GYÓGYFÜRDŐ TELJESEN FELSZERELVE.

OSZTÁLYAI:

GŐZFÜRDŐ,
KÁD ES
HULLAMUSZODA

VÍZGYÓGYINTÉZET,
FANGÓ
SZÉNSAVAS ÉS

SÓS FÜRDŐK.

Mind a 7 osztály télen és nyáron egyaránt teljes üzemben. Orvosi rendelés és felügyelet

Orvos urak figyelmébe

Ludtaluók és fájos lábúak legjobb eredményvel használják
szab. Laufer ludtaluó-fúzóó.

Szakorvosok által elismerve. — Prospektust
kivánatra ingyen küld az egyedüli készítő

SZÉKELY ÉS TÁRSA

ortopéd-cipész

BUDAPEST,

IV., Muzeum-körút 9. szám.

Alapított
1841-ben.

**Pesti Magyar
Kereskedelmi
Bank** Budapest
V., Fürdő-utca 2.

◆ Alaptőke 50,000.000 K,
Tartalékok 68,600.000

Igazgatóság: V., Fürdő-utca 2. szám.
Központ: V., Fürdő-utca 2. szám.
Váltóüzlet: V., Fürdő-utca 2. szám.

Fiókok Budapesten:

- ◆ II., Fő-utca,
- II., Margit-körút,
- IV., Kossuth Lajos-utca és
Károly-körút sarkán,
- V., Váci-körút 74.,
- V., Szabadságtér 16.,
- ◆ VI., Andrássy-út 21.,
- VII., Erzsébet-körút 26
- VII., Lövölde-tér 9.,
- VII., Rákóczi-út 32.
- VII., Rákóczi-út 84.
- VIII., József-körút.
- ◆ IX., Várház-körút 5.
- X., Kőbánya, Liget-tér 2.

Fiókok a vidéken:

Brassó, Eszék, Nkanizsa, Nszenben, Sopron,
Ujpest, Ujvidék. Ezenkívül kommanditek és
affiliált intézetek az ország, val mint a Balkán
nagyobb városaiban. Sarajevo, Athen, Wien.

MATADOR

RUGGYANTA ÉS
BALATAMŰVEK
RÉSZV.-TÁRS.

POZSONY-LIGETFALU.

*Műszaki ruggyanta-
árúk és balataszj-
gyártása.*

Kizárólag viszonteladókkal dolgozunk.

Vezérképviselő és raktár

BARTA GYŐZŐ

Budapest, VI., Dávid-utca 1/B.

!! EGYEDÜLI MAGYAR GYÁRTMÁNY !!

ELSŐ MAGYAR FÉMTÖMLŐGYÁR RÉSZV.-TÁRS. (POZSONY-LIGETFALU)

Gyárt egyszerű, kettős és átfouott fémtömlőket acél, bronz, vörösréz
és bármely más fémből viz, gőz, olaj, kőolaj és savak részére.

Vezérképviselő és raktár: **Barta Győző Budapest, VI. ker., Dávid-u. 1/B.**

TELEFONSZÁM 3-36.

TELEFONSZÁM 3-36.

MUNKÁSÜGYI SZEMLE

KÖZLEMÉNYEK A MUNKÁSBIZTOSÍTÁS, A SZOCIÁLIS EGÉSZSÉGÜGY, A MUNKÁS-
VÉDELEM, A MUNKAVISZONY ÉS AZ IDE VONATKOZÓ JOGGYAKORLAT KÖRÉBŐL.

SZERKESZTI: KIS ADOLF.

TÁRSSZERKESZTŐK: Dr. STEIN FÜLÖP és Dr. HAHN DEZSŐ.

TARTALOM:

CIKKEK:

Dr. GYÖRVY TIBOR: Ipari munkások baleseteinek véleményezése 1497-ben	637
Dr. HELLER FARKAS: A fiatalok éjjeli munkájának tilalmazása és részükre, valamint a nők részére maximális munkanapok megállapítása	645
Dr. LUERSSEN: Ruházatunk fajhygiénikus befolyása	653
Válasz az Állami Munkásbiztosítási Hivatal rendeletére	656
A MUNKÁSBIZTOSÍTÁSI TÖRVÉNY REFORMJA. Bosányi Endre	660

SZEMLE:

<i>Szociális egészségügy</i>	653
Az Országos Magyar Népfürdő-Egyesület. — Nemzetközi tuberkulózis-kongresszus. — Osztrák tuberkulózisgyűlés. — Hivatásokozta csonteltorzulások. — Anya és csecsemő. — Tízezer márkás díj a tifuszkutatás céljaira.	
<i>Munkásbiztosítás</i>	660
A kereskedelmi miniszter a munkásbiztosításról. — Pénztári alkalmazottak nyugdíja. Kórházi ápolási költség. — Balesetvizsgálat alkalmával fölmerült költség. — A buda- pesti kerületi munkásbiztosító pénztár taglétszáma s a tagok megosztása napibér- osztályok szerint. — Az angol munkásbiztosítási törvény módosítása. — A munkás- biztosítási törvény végrehajtása Oroszországban.	
JOGGYAKORLAT	667
Betegségélyezés. — Balesetbiztosítás.	

Megjelenik minden hó 10-én és 25-én. Előfizetési ár egy évre 20 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, II. ker., Fő-utca 23. szám.
Postatakarékpénztári csekk-számla 24.911
Telefon: 93-99.